הלכה · משנה תורה · מפרשים · אור שמח · ספר קורבנות

אור שמח על משנה תורה, הלכות שגגות

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור שמח על משנה תורה, הלכות שגגות

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-שמח-על-משנה-תורה-הלכות-שגגות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
הלכה ה 4
פרק ב 4
הלכה ב 4
הלכה ו 5
הלכה ח 5
הלכה יד 6
הלכה טו 6
פרק ג 8
הלכה ד 8
הלכה ח 9
הלכה ט 9
הלכה יא 9
פרק ד 9
הלכה א 9
הלכה ב 12
פרק ה 12
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ה 13
הלכה ז 14
פרק ו 15
הלכה ב 15
הלכה יא 16
פרק ז 17
הלכה י 17
פרק ח 19
הלכה ג 19
הלכה ד 20
פרק ט 20
הלכה ו 20
פרק י 25
הלכה ז 25
הלכה י 26
הלכה יג 26
פרק יא 27
הלכה ב 27
הלכה ד 29
הלכה ו 32
הלכה ט 34
פרק יב 34
הלכה א 34
הלכה ב 34
פרק יג 34
הלכה ד 34
פרק יד 36
הלכה ג 36
הלכה ד 36
פרק טו 37
הלכה ג 37
הלכה ד 37
הלכה ה 38
הלכה ו 38

פרק א

הלכה ב

במשל"מ. ומשמע דס"ל דמכשף יש בו כרת:

נ"ב יעוין תוס' זבחים (דף מ"ט) ד"ה לפי שיצא כו':

מפני שהן מצות עשה.

נ"ב אבל משום דלית בהון מעשה לא אמר דאטו כי טמא עצמו במזיד בערב פסח יתחייב קרבן וכמו דלקי בנזיר שטימא עצמו במזיד בלא תעשה דבל תאחר כמו שכתב בפרק ד' מנזירות, ועל כרחך משום דהוי מ"ע ודוק:

הלכה ה

אחד יחיד כו' או מרובין.

נ"ב לשון ברייתא לפי שמצאנו כו' בין יחידים למרובים כו' ת"ל תורה אחת יבמות (דף ט') ועיין ברי"ף שם היטב:

פרק ב

הלכה ב

עבר עבירה ויודע שהיא בל"ת כו' ה"ז שגגה כו' ששגגת קרבן אינה שגגה כו'.

ירושלמי תרומות ריש פ"ו אמר דשגגת חומש לא שמה שגגה דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה, ובמזיד בספיקו ושוגג בודאו אמר דכיון דהוא שב מידיעתו חייב בקרבן יעו"ש. והנה מברייתא דתניא בתלמודין כריתות (דף י"ח) היו לפניו ב' חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב כו' אכל הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב ופרש"י שהי' יודע שספק הוא חייב אשם תלוי כו' אכל שתיהן במזיד פטור מכלום, ולשיטת ירושלמי הרי חייב חטאת כיון שהיה פורש מוודאו, וע"כ דתלמודין סבר דכיון דידיעת ספיקא ידע ואפ"ה הוי אכל פטור מחטאת ודחוק לפרש דאיירי שהיה מזיד שהיה סבור שהיא חלב ואפ"ה אכל דאינו פורש מודאו, ועוד דהלשון פטור מכלום לא יתכן למאי דקיי"ל התראת ספק שמה התראה הלא לקי בזה ע"י התראה, אמנם רבינו כתב פטור מקרבן וא"ש. ונראה דבבלי סבר דאם היה אינו פורש מספיקו תו פטור מקרבן אף כי פריש מודאו. ומזה יתבאר דר"י סבר בנודע לו וחזר ונודע דחייב שתים דידיעות מחלקות איך הדין בידיעת ספק, אמנם לפי מה דסובר ר' יוחנן דידיעת ספק בנתיים אינה מחלקת לחטאות א"כ בנודע לו וחזר ונודע לו בידיעות ספק לא שייך למיבעי בזה. אך בזה א"ש מה דבירושלמי שבועות פ"ב מייתי הך פלוגתא דידיעת ספק בנתיים אם

מחלקת לחטאת ואמר מודה רשב"ל בכהן משיח שאין ידיעת ספיקו קובעו לחטאת יעו"ש, ולפ"ז בבלי כריתות (דף י"ח) דפריך מצירוף המעילה אפילו לשלשה שנים והא איכא יוהכ"פ דמכפר אספיקא והוי כאילו נודע לו ספיקו ואמאי אינו מחלק לאשם מעילה יעו"ש, והא במעילה בידיעת ספיקו ליכא אשם תלוי והוי כמו בכהן משיח ואינו מחלק ועיין לקמן מש"כ בזה, אכן הך דמעילה צ"ב. וגם אם נאמר דאליבא דרע"ק פריך דאיהו סבר דמביא אשם תלוי על ספק מעילה מכל מקום לא שייך זה על חצי שיעור, דרק לחלק שעורים לחטאות שייך משום דאשם תלוי איכא על ידיעת ספק חשיבא משום דמחייבא אשם תלוי אבל לא לחלק ליפטר אפילו לדידן דקיי"ל יש ידיעה לחצי שיעור וצ"ע במאי פליגי. ולפ"ז א"ש דכיון דאם הוא אינו פורש מספיקו תו אינו מביא חטאת א"כ אם היה ידיעת ספק בעת החטא הלא היה פטור מקרבן לכן כי אתודע ליה בנתיים מחלקת אף בלא הבאת אשם תלוי ובח"ש ג"כ מחלק ואף במעילה מחלקת אע"ג דליכא אשם תלוי ולכן אף בידיעת ספק בנתיים אף דלא גרמה הבאת קרבן ולא הבאת אשם תלוי ג"כ מחלקת כיון דבעי שיהא שוגג גם בידיעת ספק ולא הוי העלמה חדא כמו במעילה למ"ד אשם לא בעי ידיעה בתחלה, אבל לשיטת ירושלמי דאם הוי ידע בספיקו כיון דפריש מודאו מביא קרבן חטאת א"כ כי נודע לו ידיעת ספק בנתיים הוי כמו שפירשו בתוס' שבת (דף ע"ב) ד"ה בעל חמש בעילות דגבי שפחה חרופה כי נודע לו בנתיים כיון דמביא על הזדון כשגגה ולמ"ד אשם לא בעי ידיעה בתחלה דגם ידיעות שבנתיים אינן מחלקות רק היכי שמביא קרבן על הך ספק ידיעה וזה אשם תלוי כיון דמחייבתו הך ידיעת ספק להביא אשם תלוי להגן עליו חשיבא לחלק בין החטאות ולכן בכהן משיח דאינו מביא אשם תלוי לא חשובה ידיעת ספק לחלק בין חטאות אצלו ודוק:

הלכה ו

תינוק שנשבה כו' חייב להביא חטאת.

נ"ב שבועות (דף ה'), וכן בכריתות (דף ג') מוכח דחייב לכן פסק כרב ושמואל ודלא ככס"מ. ולשונו אעפ"י שלא היה לו ידיעה בתחלה כו' מורה אל סוגיא דשבועות יעוין שם:

הלכה ח

בלח"מ. אלא בכל גווני פוטר גבי תינוקת ומחייב גבי אימורים:

נ"ב עיין שו"ת רבינו אברהם בנו של רבינו הנדפס מחדש שעמד על כל הקושיות ותירצם באורך. ובחידושי לפסחים הארכתי בדברים נכונים יעו"ש:

הלכה יד

שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת כו' חייב חטאת כו' (והבשר מותר בהנאה) ואין זורקין את הדם ואם עבר וזרק דמם לשמן כו' עלו לבעלים לשם חובה ויקטיר אימורים לערב והבשר יאכל.

כן הגירסא בתוספתא מנחות פרק ה' לפנינו, אמנם נראה ברור דהגירסא מהופכת וצריך להיות ואם עבר וזרק דמם כו' עלו לבעלים לשם חובה [והבשר מותר בהנאה], שעדיין אסור באכילה עד שיקטיר אימורים דכל זמן דאיתנהו מעכבי ולערב שיקטיר אימורים אז הבשר יאכל, וזה דלא כמוש"כ תוס' ביצה (דף כ') סד"ה מאי בינייהו כו' (ועיין מש"כ לעיל בפ"ט הי"א ממעה"ק בזה) אבל קודם זריקת דמים אז הבשר אסור בהנאה אף בקדשים קלים דאע"ג דאין בהן מעילה לא נהנין עד שיזרק הדם וז"ב:

והנה המשל"מ העיר דכאן הביא רבינו מתוספתא דאם שחט קרבן צבור שלא לשמו יזרוק הדם ולעיל בהלכות פסולי המוקדשין פט"ו גבי שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן אם היה שבת לא יזרוק, ובצל"ח הוכיח דע"כ בכבשי עצרת מיירי כאן דתני ויקטיר אימורים לערב וע"כ לאו בעולה מיירי ובחטאת פסול שלא לשמו יעו"ש. ונראה פשוט דהתם מיירי בהונפו הכבשים עם הלחם כמצותן א"כ תנופה קובעת שתיהן וכי שחט שלא לשמן אבד הלחם דאין להם הכבשים שהונפו קודם עמם וא"כ אח"כ אחרי שחיטה אינו מניף כלל דאין לחם נמצא דכבשים בלא לחם אין דוחין השבת והוה כקרבן יחיד שאינו דוחה השבת, אף דאבד הלחם משום השחיטה שהיתה שלא לשמה מ"מ לא דמי לשלא לשמו דהתם הפסול אינו ראוי לבוא רק עד סוף שחיטה, משא"כ פסול דבא בלא לחם הוא בא בפני עצמו וראוי להמצא קודם השחיטה והוא כקרבן שנמצא בע"מ שג"כ לא יזרוק וכיון שבאופן שהוא עכשיו בעת זריקתו אחר שנשחט שלא לשמו הוי בלא לחם שאבד הלחם שלא היה מי שיקדשם, באופן כזה בלא לחם לא היה ראוי מעיקרו לדחות השבת ותו דינו כקרבן יחיד שאינו דוחה שבת ששחטו בשבת שלא יזרוק הדם, אבל באופן שלא הונפו עם הלחם או בשאר קרבנות צבור שנשחטו שלא לשמן יזרוק הדם ובזה מיירי הכא ודוק. ובתוספתא הגירסא חטאת ששחטה שלא לשמה והוא לשם חולין דכשר ואינו מרצה, ועיין לעיל פסוהמ"ק פט"ו:

הלכה טו

היו לפניו שתי בהמות כו' ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה ושחוט לכתחלה כו'.

בזה פליגי לחד לישנא ר' אמי ורבה, וללישנא קמא ליכא מאן דפליג בהא לכן פסק כרבה דמשום הידור מצוה מביאין קדשים לבית הפסול ושוחטין בשבת גם את השמינה

ולא איכפת לן מה דעבדינן בשבת משום דשבת הותרה אצל עבודה כדאמרו סוף פרק טרף בקלפי [וכש"כ דמתירין ציצית אם אינו מהודר אע"ג דהנך ציצית נזרקין כמו כל תשמישי מצוה וכן פסקו הט"ז ומג"א סימן ט"ו יעוי"ש] ומוכח דרב נחמן ג"כ סובר כן דאיהו אמר פ"ק דיומא (דף ז') דטומאה הותרה בצבור, ופריך מהיה עומד ומקריב מנחת פרים כו' ומשני אילים באילו של אהרן דאע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן וכבר פירשו בתוספות דמדבריהם הוא אלמא דמשום הידור מצוה דליתי בטהרה אומרין להביא אחרת אע"ג דמנחת נסכים היא סולת בלולה וחייב משום לישה ועביד מלאכת לישה ביוהכ"פ, דאם תימא דכבר נתקדשו בכלי מאתמול הלא איפסול בלינה עיין תוס' מנחות (דף ט"ו) ד"ה אפשר לשנותן וע"כ דמשום הידור מצוה דחינן יוהכ"פ וזה כרבה, וברור:

אולם לדעתי יתכן הכוונה בגמ' כך, כיון דיחיד הוא מהדרינן דאין מביאין קדשים לבית הפסול דמצי לשאול על נדרו דהא ממון של כה"ג הוא וחולין הוי ויכול להיות דזה גופא הפתח דאילו ידע דתהא נטמאת קודם הקרבה לא הפרישה וכמוש"כ הפוסקים בחלה שנתערבה, וזה הנפק"מ בין יחיד לציבור אשר אין מובן לזה דהא לענין דחיה דטומאה ל"ש בין יחיד לציבור שכל שזמנו קבוע דוחה השבת והטומאה, ולפ"ז א"ש דשל ציבור ליכא מאן דשאיל עליה. ויתיישב ג"כ בזה מה דאמר לגבי פר אהרן דהותרה טומאה אף ע"ג דקרבן יחיד הוא (ועיי' בריטב"א) לא הוי כמו אילו משום דבפרק הוציאו לו (דף נ"א) אמר דפר אהרן אחיו הכהנים מקיבעא מתכפרי ורחמנא אפקרינהו בי גזא דאהרן לגבי אחיו הכהנים ולא מצי שאיל אע"ג דאיהו הוי המקדיש, [ומזה ראי' לאם הקדיש שליח דהשליח לא מצי שאיל על ההקדש] ולכן לא מייתינן קדשים לבה"פ משום טומאה דהותרה בקרבן שזמנו קבוע ודוק. ואולי יתכן דהגמרא אמר במנחת אילו של אהרן משום דהאיל קרבן יחיד רק דוחה הטומאה משום שזמנו קבוע ומנחת נסכים של האיל הלא דינו ככל המנחות דאמר מר ומנחתם אפילו בלילה ואפילו מכאן ועד עשרה ימים ואין זמנה קבוע כמו גוף הקרבן הוא אילו של אהרן לכן מהדרינן אטהרה אף למ"ד טומאה הותרה בציבור כיון דהוי מנחה של קרבן יחיד ואין זמנה קבוע, ואף דמנחות ונסכים דוחין השבת והטומאה מכל מקום אין זה רק דחוי' בהו ובעי ציץ לרצויי ומיושב קושיית תו"י (בדף ח') על הא דפריך וא"א הותרה בציבור הזייה למה לי אמאי לא אמר משום אילו של אהרן, דאילו של אהרן כיון דזמנו קבוע אע"ג דיחיד ג"כ הותרה טומאה אצלו רק במנחה דיליה הוי דחוי' ודוק:

ולמאי דגריס בגמרא אליבא דרבה ואפילו נמצאת הראשונה כחושה, יש להעיר

דנימא דנשחטה בטעות שאילו ידעו שהיא כחושה לא הקדישו בסכין קדושת הגוף והוי קדושים קדושת דמים בלבד, וכמו כל קרבנות צבור דאמר רבה בפ"ק דשבועות (דף י"א) דתמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימין דלב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו כו' ואם לאו יהיו לדמי נסכים וא"כ תו הוי כבעלי מומין מעיקרו דאיך חזי לנסכים ולכך אין טעונין העמדה והערכה [כמוש"פ תוס' שם ע"ב ד"ה אי הכי] וחזיא לפדיה וא"כ הך קדושה דנחתא לה ע"י שחיטה בסכין הוי ע"י טעות שלא ידעו שהיא כחושה. ואולי משום זימנין דמיטרפי או מיפסלי השאר וצריך להתכפר בכחושה ולכן ניחא להו דליהוי חל קדושה על הכחושה או דסכין עדיפא מכלי שרת ומקדש שלא מדעת ודל דעתו סכין מקדש עיין פרק התודה (דף ע"ט) בזה ויש לדבר מזה, ועיין זבחים (דף ו') תוס' ד"ה סכין מושכתן למה שהן בשם הערוך. ובאמת ר' יוחנן סובר דסכין לא מקדש שלא מדעת ורבינו פסק בפי"ב מהלכות פסוהמ"ק כר"י משום דרב אשי שקיל וטרי אליביה (בדף מ"ח) בשחט שני כבשים על ד' חלות. אך כבר חלקתי במק"א דלענין גופא דזבחא סכין מקדש שלא לדעת רק לענין הלחם דלאו גופא דזבחא סבר דגרע מכלי שרת דלית ליה תוך וא"ש לפ"ז. אמנם בעיקר הדבר יש לפקפק ואכ"מ:

פרק ג

הלכה ד

המביא חטאת על שני חטאים כו' וכן שנים וכו'.

רבינו העתיק התוספתא והשמיט סיפא דתני בשנים שהביאו שתי חטאות על חטא אחד כו' דליתא לפום פסק הלכה דחטאת בעי ידיעה ואין שנים מביאין חטאת אחת, והתוספתא אזלא אליבא דר"ש דסבר דנתערב חתיכה חלב וחתיכה שומן ואכלו שניהם דמביאין חטאת אחת ומתנו יעוין סוף פרק דם שחיטה במשנה לכן אמרו שהשניה תרעה כו' ודוק:

ומה שהקשה הכס"מ בשני חטאות על שני חטאים באחד על חלב ואחד על דם איך יפרש הלא אין ברירה, לפי מש"כ הרשב"א בתולדות אדם סימן פ"ב דמקום שיכול להיות חלה בלתי מבורר כמו מקח ומתנה יכול לברר, כן הכא כיון שיוכל להקריב כל אחד למה שהוא אף שלא נודע וחל לכן יכול לברר ובפרק בכל מערבין שם בקינין שהעולה למעלה וחטאת למטה א"כ אינו יכול להקריבן בלתי מבורר לכן אינו יכול לברר ואכמ"ל:

הלכה ח

וכשם שאם נולד בו מום.

נ"ב יומא (דף ס"ד) יליף ממום עובר יעוי"ש:

הלכה ט

חייבי חטאות ואשמות כו' כך למדו מפי השמועה שכל חטא שאין מכיר בו אלא ד' נתכפר לו.

רבינו אחז זה גם לילפותא על חייבי חטאות שחייבין להביא אחר יוהכ"פ וכדאמר רב תחליפא קדמייתא כו' ומינה חטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא דיוהכ"פ מכפר אבל דידע בה לא מכפר, ובאמת צריך ביאור מה דטרח הגמרא בילפותות דחייבי חטאות לא מכפרי ביוהכ"פ הא בתו"כ דרשינן והביא אף לאחר יוהכ"פ. אך באמת צ"ע הא דיליף מינה חטא שאין מכיר כו' הוא דיוהכ"פ מכפר הא רבינו פסק בהלכות תשובה דיוה"כ אינו מכפר אלא א"כ עשה תשובה ושעיר המשתלח מכפר על קלות אף בלא תשובה, א"כ דלמא בפרשת אמור דמדבר מיוהכ"פ שפיר קאמר כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם לפני ד' הא חטא דידע ביה לא מכפר היום, אבל בפרשת אחרי גבי שעיר המשתלח שפיר אמר והתודה עליו כו' לכל חטאתם אע"ג דבני קרבן נינהו כיון דאשכחן דחלוקה כפרתן. ולפ"ז ניחא דמקראי דדריש בתו"כ ידעינן דמחוייב להביא אחר יוהכ"פ אולם מהנך קראי הו"א דמיירי כשעבר עליהן יוהכ"פ בלא שעיר המשתלח גלי קרא דמביאין חטאתן אבל כשהביאו שעיר המשתלח ושעבר עליהן יוהכ"פ לא בעי לאתויי חטאתם, לכן השתא דדריש דיוהכ"פ אינו מכפר חטא הידוע ע"כ כי אייתור הנך קראי דתו"כ הוא אף כשהיה שעיר המשתלח ודוק:

הלכה יא

כל אשמות שבתורה מעכבין את הכפרה חוץ מאשם נזיר.

נ"ב לשון רבינו מפורש בספרי פרשה נשא גבי אשם נזיר וכן בכריתות (דף כ"ז) אין לך אשם שהוא בא לבטלה חוץ מאשם נזיר בלבד עיי"ש וכפי טעם הכס"מ:

פרק ד

הלכה א

אפילו עשה המ"ג אלו שמנינו בהעלם אחת חייב מ"ג חטאות.

פירוש דהכל בגברא מיירי דאילו באיתתא חסר הבא על הזכור והבא על הבהמה והבא על אביו והבא על אחי אביו רק בגברי מיירי רבינו ואיכא כולהו מ"ב חטאות אך חסר

האשה שמביאה בהמה עליה, ולזה הא מנה בא על אביו ועל אחי אביו שנכלל בהן גם חיובא דהבא על הזכור כמבואר להלן בהלכה זו ובזה הא הוי שני גופין מחולקין שאביו אינו אחי אביו והוי שוכב על הזכור בשני גופין מחולקין דחייב שתים לשיטת רבינו לקמן פ"ה ה"ג וא"כ חייב מ"ג חטאות נמצא לשון רבינו מזוקק כזהב ודו"ק:

והנה מפורש בדברי רבינו כאן דעל אוב וידעוני חייב שתים וזה בעי ר"ז מרבה ריש כריתות ופשיט ליה דתליא בפלוגתא דר"י ור"ל יעוי"ש, ויעויין משל"מ שהעיר בזה דפסק דלא כר' יוחנן, ודברי הכס"מ בפ"ו מהלכות עו"ג תמוהין חדא דרבינו הלא פסק כר"ל דעל אוב וידעוני חייב שתים ור"ל ג"כ לא מחייב לרבנן חטאת בידעוני דלית ביה מעשה ובאופן שכתב רבינו בידעוני במקטיר ועושה מעשים כו' לכו"ע חייב חטאת, וכן דייק רבינו בפ"א ידעוני במעשה ועיין תוי"ט בכריתות שביאר כ"ז בדברי רבינו יעוי"ש. אמנם מצאנו בירושלמי פרק ד' מיתות ה"ז בשוכב ונשכב עם בהמה דיליף שם לר' עקיבא אזהרה לשוכב ונשכב מקרא דובכל בהמה לא תתן שכבתך וקרי שכיבתך, ובכ"ז לר"ע אמר שם ג"כ דחייב שתים משום דעונש דנשכב יליף מקרא אחרינא דכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת ועל נשכב קאי, ועל שוכב כתיב בקדושים ואיש אשר יתן שכבתו כו' יעוין בירושלמי שם וחייב שתים משום דמיתות מחלקות יעו"ש דכן מוכרח מהירושלמי שם ודוק, ואי קשיא הא דאמר בירושלמי ולמה לן תנינן ידעוני בכריתות ר' חזקיה בשם ר"ל מפני שנכללו כולם בלאו אחד, הא בירושלמי אמר דחלוקה דמיתות שמיה חלוקה. ונראה דהא דנקיט שנכללו בלאו אחד פירושו במובן אחר דכתיב אל תפנו אל האובות ואל הידעונים וכתיב אל תבקשו לטמאה בהם הרי נכללו שניהן בלאו דאל תבקשו לטמאה בהם לכן אין נחלקין לחטאות, גדולה מזו מצאנו בירושלמי פרק ג' מינים אפילו דיסבור כן לא יהא חייב אלא אחת שניא הא שחזר וכלל [פירוש אף דלאו דטריפה ידע מנבילה ולאו דאבר מן החי יליף מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר בכ"ז לא לקי רק חדא שחזר וכלל] התיבון חלב לא תאכלו ודם לא תאכלו וכתיב כל חלב ודם ל"ת מעתה כיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת יעוי"ש ואכמ"ל בענין עמוק:

אמנם המעיין בפירוש המשנה לרבינו בריש כריתות נראה דפירש דלפום מסקנא דשני ר"ב בר אביי דתנא שם שבת חשיב ושם עו"ג וכן הוכיח מדלא תנא בת בת אשתו ובת בנה דהתנא חשיב ראש הענין ובכללו ושרשו לא פרטים, כן אמר ר' יוחנן דחשיב רישא דקרא אוב ושביק ידעוני דכתוב בהך לאו אבל באמת סבר ר' יוחנן דחלוקין לחטאות הואיל דמיתות מחלקות וכן נראה שכוון לזה הרע"ב יעו"ש, ולפ"ז א"ש פסק רבינו היטב:

ודע דלפי פסק רבינו דמיתות מחלקות יתכן לפרש דברי הגמ' סוף פרק ד' אחין למאי

דמוקי שבעלו ושנו ואלא הא דתנא ר"ח הרי כאן י"ו חטאות תלתין ותרי הוי, ויפלא דהא בהעלם אחד אינו חייב אלא אחד ורש"י נדחק בזה, ולפ"ז א"ש דרבינו פסק פ"י מהלכות אישות דאם היתה נדה אף שנכנסה לחופה כו' לא גמרו הנשואין והרי היא כארוסה עדיין דחופת נדה לא קניא וגריעה מחופה דפסולות כיון דהיא כעת אינה ראויה וכניס לאשה על דעת שתהא טהורה יעוי"ש היטב, וא"כ במשנתינו דתני ואם היו נדות משום נדה הרי דעדיין דינם כארוסות וא"כ במזיד הן בסקילה וכי נבעלו כדרכן תו הן בעולות ומיתתן בחנק וא"כ הן מיתות חלוקות וחייב שתי חטאות חדא משום ארוסה וחדא משום אשת איש וא"כ תלתין ותרתי הוי. ולפ"ז מתבאר דאם בא על ארוסה וחזר ובא עליה כשנכנסה לחופה יהא חייב שתים דמיתות מחלקות ודוק. ובהגהות הגר"א מחק להך כולא מלתא, ואם ניתן רשות להגיה נראה לגרוס במקום (ולטעמיך לר"א דמחייב על כל כח וכח) דתמוה איפוא נזכר זה בדברי ר"א ואטו נחלק הביאה פוק חזי לרבינו בהלכות איסורי ביאה פי"ט לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם כו' מביאה ראשונה הולד כשר ולא אמרינן דמכח ראשון נעשית זונה ומכח שני חללה רק גבי פרישה אשכחן ויעויין סוף פ"ה בדברי רבינו, ובמש"כ צריך לגרוס [ולטעמיך לר"א דמחייב על כל ביאה וביאה] פירוש וכאן בביאה ראשונה נותנין לב"ה כל הלילה וטובא הווין אלא דביאה ראשונה חשיב ה"נ ביאה ראשונה חשיב ודוק. אולם דברי הגמרא מחוור טובא לפסק רבינו ונכון מאוד בס"ד:

בד"א באומר בגמר זביחה הוא עובד כו'.

הלח"מ כתב דרבינו פסק כמ"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה עיין בהלכות עו"ג. ובמחכ"ת הלא הוא בעצמו פירש כמרן בכס"מ דסמך רבינו על מה שפסק בהלכות שחיטה דעו"ג מצי אסיר של חבירו רק ישראל לא אסר משום דלצעורי מכוון, ולפ"ז כאן בשוגג ובחטאת דאיהו מפסיד ממון עצמו ולמאן מצער ובפרט דשחיט בחוץ דבלא מחשבתו לעו"ג נאסרה בהנייה ותקבר ודאי דמצי אסר. ואף לפי מה שפרשתי בהלכות עו"ג בשיטת רבינו דבלא לצעורי ג"כ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לק"מ לפי שיטת רבינו בהלכות איסורי מזבח כהירושלמי דלגבוה נאסר נעבד אף בשל חבירו ופשוט דהוא הדין בתקרובות עו"ג ג"כ אסור אף לאחר הקדש וכיון דנאסר לגבוה הוי דבר שאינו ראוי לבוא לפנים ופטור משום שחוטי חוץ ועיין תוס' ב"ק (דף ע"א) ופשוט:

ובמאי דאמר אי הכי מאי אריא חטאת לשמועינן זבח דנתקשו רש"י ותוס' דלדידיה דאין אדם אוסר של חבירו מי ניחא. נראה פשוט עפ"י מש"כ רבינו דאתנן חל אף על מוקדשין בעוף א"כ לדידיה נקיט שפיר רבותא לא מבעי קרבן בהמה דאין אדם אוסר

בתחלת שחיטה שכן אתנן אינו חלה עליהם, אבל בעוף סד"א הואיל ואתנן ומחיר חלה עלייהו לאוסרן לגבוה סד"א דמצי אסיר בתחלת שחיטה וא"כ שוב אינו ראוי לגבוה בפנים ופטור קמ"ל דחייב דעו"ג לא דמי לאתנן ומחיר ודוק:

הלכה ב

ואין ללבן בת.

נ"ב פירוש מנשי בני יעקב:

מתוך שנאסרה על שאר אחיו.

נ"ב פירוש אחי יצחק מאמו, ויתכן דעל אחי יעקב בני יצחק קאי ואע"ג דאסורה עליהם משום אשת אחי האב כיון דרחמנא גלי דלא יגלה כנף אביו אע"ג דאסורה משום אשת אחי אביו לעבור עליה משום שומרת יבם של אביו, כן כשיבמה אביו חייל עליו משום לא יקח אשת אביו ועיין פירוש המשנה לרבינו ובתוי"ט:

פרק ה

הלכה ב

הבא על הערוה ביאות כו'.

נ"ב תוספתא כריתות:

הלכה ג

בד"א כשהיה אותו הזכור עצמו אבל אם היה זכור אחר כו' חייב על כל גוף וגוף.

יפלא למעיין בסנהדרין (דף נ"ד) אבל הבא על הזכור והביא זכר עליו הבא על הבהמה והביא בהמה עליו בין לר"א בין לאביי לר' ישמעאל חייב שלש לרע"ק חייב שתים, ואמאי לא מחייב לרי"ש אליבא דר"א משום נרבע לבהמה מלאו דלא יהיה קדש, וע"כ משום דהביא זכר עליו דג"כ מלא יהיה קדש נפקא אע"ג דזכר ובהמה תרין גופין נינהו וצ"ע. [ובאמת התוס' שם בד"ה הנרבע העירו מהא דאמרינן בכ"מ גופין מחלקין ותירוצם דחוק ואולי דסברתם כמוש"כ ביבמות (דף נ"ד) ד"ה בזכור מהו דזכור ובהמה לא ילפינן מעריות יעו"ש, אולם כאן לגופין מחולקין הא לא גרע מחייבי לאוין דעלמא דילפינן מעריות עיין קדושין ע"ז בתוס'] וראיתי שהשעה"מ עמד בזה. אולם שמועה אחת מסייעא לרבינו בכריתות (דף ג') דקא פריך תנא מאי קא חשיב כו' אלא רישא רי"ש כו' אי הכי ניתני נמי הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, ויפלא דכיון דתני הביא הזכור עליו תו לא מתוסף עליו חיובא משום הביא בהמה עליו דתרווייהו נפ"ל מלא יהיה קדש ואינו חייב אלא חדא, וע"כ דהסברא כרבינו כיון דהוי גופין מוחלקין זכר ובהמה חייב שתים ופליגא

על שמועה דסנהדרין, אך מהא לא מצי לדחות, דמצינן לומר דכאן אזדא למ"ד מיתות מחלקות אע"ג דנכללין בלאו אחד וכאן הרי חלוקים הם במיתות דנרבע לזכר כתיב מות יומתו שניהם ונרבע לבהמה נפ"ל מכל שוכב עם בהמה אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב וזהו כריש לקיש דאמר באוב וידעוני שחלוקין למיתות, ופשוט דלדידיה חייב שתים משום נרבע לזכר ונרבע לבהמה ודוק:

אולם מקור דברי רבינו מעיין נובע מירושלמי סנהדרין פ"ד מיתות דקאמר דנרבע לשני זכרים או לשני בהמות חייב שתים דכל חדא גרים ליה יעו"ש, דאזיל לטעמא דגופין מחולקין משום הואיל והוא גרם להן וכלשון הברייתא בכריתות (דף ט"ו), הרי מבואר דגם בזכור ובהמה חייב על כל חדא ומפורש כרבינו ודו"ק. וליישב הגמרא דסנהדרין יתכן, דאימת אמרינן גופין מחולקין היכי דכתוב בקרא האיסור על הבעילה כגון איסור של שכיבה או לקיחה אבל לאו דלא יהיה קדש הוא ענין מורה על ענין הפקר שמפקיר עצמו לזנות בענין שהוא נרבע אבל אין זה ענין מיוחד על הביאה רק על ענין ההפקר ודוקא בנדה ושאר עריות דנזכר ענין גלוי ערוה או השכיבה או הקיחה אבל תואר קדש הוא ענין ההפקר וכי מפקיר עצמו לשני גופין שם הפקר חד הוא ודוק:

הלכה ה

האשה שהלך בעלה למדינת הים כו'.

ירושלמי פרק האשה רבה סוף הלכה ב' ולא עקירת גוף הואי, פירוש ואמאי פטורה מן הקרבן ומשני בשהורו עד חמש שנים אסורה מכאן ואילך מותרת, ונמצא שעקרו מקצת וקיימו מקצת דזה הוי הוראה כן הכא הורו שמותרת להנשא עד שיבוא הבעל או שיבואו עדים להכחיש העד שאומר מת והויא הוראת ב"ד ולכן פטורה מן הקרבן דהוי יחיד שעשה בהוראת ב"ד ופטור. ופריך ויהא כן בקלקול שאף אם קלקלה תהא פטורה מקרבן ומשני הקלקול דומה לאכילת חלב ודם בשהורו דמותר לאכול חלב ודם. כן הגירסא שלפנינו והיא אמיתית דכך מצאנו ריש הוריות בתלמודין דבהורו ב"ד לאכול חלב ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו דר' יוחנן אמר חייב וטעמא משום דחזינא דלא ההוראה של הב"ד הביאתו אל העבירה שאפילו לא הורו ב"ד שחלב מותר ג"כ היה אוכל החלב לפי שסבור שהוא שומן וא"כ סיבת החטא לא היה עפ"י ב"ד ולא טעותן הביאו אל זה החטא לכן חייב שאין זה תולה בב"ד, כן הכא שכיון שקלקלה היינו שניסת לפסול או שזינתה שאיבדה חזקת כשרותה אפילו מקילתא לחמירתא אמרינן שאף אם לא התירוה ב"ד להינשא ג"כ היתה סומכת דעתה על העד שמעידה שמת בעלה וקלקלה א"כ סיבת הקלקול לא מב"ד בא רק בזדון עצמה שסברה שמת ולכן חייבת בקרבן. וזה

שאמר הקלקול דומה לאכילת חלב ודם פירוש שגגת חלב ודם הוא שסבור שהוא שומן בשהורו דמותר לאכול חלב ודם שבזה חייב שלא אכל בהוראתן, כן כי קלקלה תלינן שהיתה סומכת על העד אף אם לא התירוה ב"ד וא"כ אין זה יחיד התולה בב"ד וחייבת. ולהרשב"א היה גירסא אחרת בירושלמי יעו"ש ודוק:

שזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית כו'.

נראה דבא לאפוקי אם בא על הזבה וטבלה בשביעי וחזרה וראתה כיון דסותרת מניינה ונעשית זבה למפרע הוי נדה חדא וחייב רק אחת רק בנדה דאינה סותרת מנינה רק שמטמאה מכאן ולהבא בזה חייב שתים, אולם יתכן דבא לאפוקי אשת ראובן הבא עליה ונתגרשה ונתקדשה וחזר ובא עליה או הבא על אחות אשתו לאה ומתה לאה ונשא רחל וחזר ובא על אחותה כיון דאין זה איסור התלוי בזמן אינו דומה לשבת ודוקא נדה דאף דבעי מעשה הטבילה בכ"ז תלוי בזמן וכן נראה ועיין קדושין (דף ע"ז) ל"צ שהיתה אלמנת ראובן כו'. ולפי ציור רבינו נראה דהוה"ד בחמץ בפסח ושגג שאינו פסח ואכל בשני פסחים חייב ב' ודוק:

הלכה ז

בד"א כשידע שאסור כו' אבל אם לא ידע וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת כו' וה"ה בשאר העריות כו'.

הכס"מ כתב ופשוט הוא. אמנם לענ"ד בסוגיין שם דאמר ואי בע"ה אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ופרש"י ז"ל דהא לא ידע שחטא דלפי דמיונו דלא ידע שאסור לפרוש סובר דאנוס הוי ולא עשה עבירה כלל וכמו בשלא סמוך לוסתה, ולפ"ז בשאר עריות דבשגג שסבר על אחותו שהיא אשתו ובאמצע ביאתו נודע לו שהיא אחותו ופרש בקישוי חייב שתים דהא ידע בנתיים שחטא וחייב שתים ודלא כמוש"כ רבינו וצריך ביאור. אולם נראה דרבינו מפרש בשיטה אחרת, דלדמיון באוכל שתי זתים חלב ובין זית לזית נודע לו דזית הראשון חלב הוא אם בההעלמות הוא שסבור שהן שומן פשיטא דלא שייך זית לזית דכל שגגה בפני עצמה שסובר שכל זית חלב הוא שומן ובמה שהוא סבור שהוא שומן אינו שייך אל הראשון, לא כן הכא בערוה שאילו ידע קודם הכניסה שהיא אחותו לא היה בא גם אל הפרישה ונמצא העלם הכניסה גורמת וסיבה אל הפרישה, ואם השגגה הוא שסובר שחלב מותר באכילה ונודע לו בנתיים שחלב אסור ג"כ הידיעה מחלקת דידיעה שבנתיים היה צריך לשכוח אחר כך, דאם היה יודע שחלב אסור היה מזיד אח"כ באכילתו אבל הכא יודע שפיר שהוא חייב חטאת והיא אחותו ואפ"ה שוגג על הפרישה ואדרבא אפשר שידיעתו גרמה לו לפרוש ממנה באמצע ביאתו ולכך חשוב

העלם אחד. אבל בבועל סמוך לוסתה והוא ת"ח לזו ולא לזו חייב שתים אף דלכאורה הא שוה כע"ה, ניחא שפיר דבועל אחותו וסבור שהיא אשתו דבכניסה היה ענין שגגתו על דבר שהוא לעבר דסבר שהיא אשתו ולכן אח"כ על הפרישה סובר דמותר ושתיהם ענין אחד שסבר שהוא מותר, לא כן בבועל סמוך לוסתה דהשגגה היה על ענין שהיה באפשרי שלא תראה [ויתעכב הדם במקור הרחם] ועל ענין העתיד אבל לא שטעה על האיסור שהוא מותר א"כ הוה ענין שגגה בפ"ע שאינו שייך כלל לשגגה שניה שסובר שמותר לפרוש ואינו יודע האיסור שהוא מותר. זה עומק שיטת רבינו בזה. וזכיתי לחידושי ר"י בן מיגאש וראיתי שהלך בדרך זה ורבינו אזיל בשיטתו, ובחידושי לגמרא הארכתי עוד בזה ודוק:

והוא הדין בשאר העריות כו' לא יפרוש מיד כו'.

התבונן באחד שבא על הערוה במזיד ובתוך ביאתו נתחרט אסור לפרוש הימנה בקשוי דקריבה זו היא פרישה כמו שאמרו בפ"ב גבי נדה ואע"ג דבתוך כך יוציא ש"ז ומזה יולד ממזר ונמצא מעכב את התשובה דבא כו' והוליד ממזר קרו לי' סוף פ"ק דחגיגה מעוות לא יוכל לתקון לא איכפת לן דכיון דהפרישה בקשוי הוי' כביאה אחריתא אסור לו לפרוש דעל עצם האיסור אין הש"ז מוסיף איסור כמו"ש רבינו בפי' המשנה להוריות יעו"ש ומה שלענין עוה"ב הוא מעות לא יוכל לתקון בנוגע להדין הוי שני דברים נפרדים ולפ"ז יתכן אם שגג וסבור שמותר לפרוש כדי שלא יולד ממזר ויהי' מעוות לא יוכל לתקון הוי בגדר טעה בדבר מצוה דאינו חייב חטאת לכך לא נקט אלא בנדה דאין הולד ממזר ושם השוגג אינו טועה בדבר מצוה ובשפחה חרופה צ"ב אם צריך להמתין מלפרוש ודו"ק.

פרק ו

הלכה ב

במשל"מ. כתב הריא"ז וכו' וק"ל משוחט ה' זבחים בחוץ כו':

בגמרא גופא אמר ר"ש לא כך שאלו כו' מאי קשיא לר"ש הכי קא קשיא ליה מה ראיה משוחט לאוכל מה לאוכל שכן נהנה כו'. ואם כן יתכן לאמר דכוונת ר"ש דאיך מביא ראיה מתמחויין דמחלקין לשוחט ה' זבחים דבתמחויין הוי ודאי טעמא משום דחילוק ההנאות מחלקת לחטאות לא ימנע לומר כן באמת לענין גופין דמחלקין בבע"ח דנפק"מ בין נהנה לשאר עבירות וכן פסק לקמן באשה שהביאה עליה חמש בהמות דגופין מחלקין ודוקא באוכל נותר שאיסור נותר הוא רק על חתיכה שנותרה דהאיסור

בא על דבר הנותר אף על מקצת בהמה והאיסור בא לאחר שנשחטה ופשוט. אמנם מדכתב הריא"ז באבר מן החי דזה רק למלקות קשה משמועה דסוף פרק גה"נ דבשתי בהמות אם הוי משם אחד כמו אבר מן החי ובשר מן החי לוקה אחד לרשב"ל דנפקא שניהם מקרא דובשר בשדה כו', ואולי דסבר כתוס' שם דאבר מן החי לאברים עומדת וחיילא בעוד הבהמה בחיים על כלל גוף הבהמה אבל בשר מן החי לאו לחתיכת בשר קיימא ואימת חיילא כשנתלש על הבשר שנתלש לכן לא שייך לומר דגופין מחלקין על הבשר וז"פ:

אולם שיטת רבינו נראה דבכל מילי אין גופין בבע"ח מחלקין ודוקא בנרבעת משום דכמו באמרו לר' אליעזר דביאות שאני דאי אפשר לערבן כן לרבנן בגופין מחולקין בבע"ח היכי דאי אפשר לעשות כולן כאחד גופין מחולקין, וביותר לפי מה שכתבנו פי"ד מהלכות מא"ס דבבעילות החיוב על האיכות שכן היה לו לפרוש בהנאה מועטת כו' אולם באכילת האיסור הוא כמותי שצריך שיעור לכן בנרבעת שהאיסור הוא על האיכות גופין מחלקין, אבל הך דשוחט ה' זבחים בחוץ מוכרח דהטעם משום דאי אפשר לערב ודוק. אמנם למלקות מצאנו בפי"ג משחיטה שחטה ואח"כ שחט שני בניה כו' לוקה שתים ויתכן להיות בזא"ז בהתראות חלוקות אבל גבי תמורה כתב רבינו לקמן פ"א או שהמיר מאה באחד כו' בין בשבת אחת כו' ולוקה כמנין הבהמות שהמיר, ומוכרח זה מהך סוגיא שהביא פ"ב ה"ג יעוי"ש, ואם לא נחלק בין מלקיות לחיוב קרבן צריך לומר כיון דהאיסור הוא הצירוף לבהמה אחרת והאחרת אינה מהאיסור כמו אותו ואת בנו וכן בתמורה זו תחת זו אז גופין דבע"ח מחלקים והך דאמרו בסנהדרין לחייבו על כל סוס וסוס או בזא"ז בהתראות חלוקות או הכוונה דאף אם טרם שנתמנה הרבה סוסים יותר מכדי מרכבתו ולסוף נתמנה והוסיף סוס ג"כ לוקה ואכמ"ל. ויעוין בשעה"מ פי"ז מאיסורי ביאה בזה:

הלכה יא

אכל שני זיתי כו'.

עיין כס"מ ובחידושי הארכתי הרבה, וכעת נדפס פירוש ר"ח וראיתי כי רבינו לקח פסקיו משם יעוי"ש:

פרק ז

הלכה י

קצר כחצי גרוגרות בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר כחצי גרוגרות בזדון שבת ושגגת מלאכות הרי אלו מצטרפין כו'.

הכס"מ כתב מ"כ בס"א כתב הראב"ד אנו אין לנו אלא לחטאות ולא מצטרפי כו', ונראה דט"ס וצ"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפי וכוונתו דפסק כר' זירא, אולם רבינו פסק כאביי ורבא דקצירה גוררת קצירה ואין חלוקין לחטאות ושוב מצטרפין דהא הגמרא מפלפל אם חלוקין לחטאות ולא מצטרפי דאפשר דאפילו כן מצטרפי אבל כיון דאמרת דאינן חלוקין לחטאות א"כ כש"כ דלא מצטרפי, וצ"ע הא אמרינן בירושלמי שבת פ"ק ה"א דרבי יוסי דפוטר בהוציא וחזר והוציא לשני רשויות דפטור בכ"ז רשויות אינן מחלקין לחטאות כמו אכל חצי זית ובתוך כדי אכילת פרס חצי זית חייב ולאחר כדי אכילת פרס אינו מצטרף ובכ"ז אין פרסים מחלקין לחטאת, וכן ארג שני חוטין חייב וארג חוט בבגד אחד וארג חוט שני בבגד אחר לא מצטרפין ואם ארג שני חוטין בכל בגד אין מחלקין לחטאות, א"כ מנ"ל לרבינו דלאביי ורבא אם קצר כחצי גרוגרות וחצי אחר בשגגות נפרדות דמצטרפין דילמא הוי כפרסים או כרשויות לר"י. אך דא בדותא, דתמן הפטור הוא לגמרי מצד דאין כאן חשיבות מלאכה ופטור הן ממיתה במזיד הן מחטאת בשוגג לכן כי עשה כשיעור בכל אחד אינן מתחלקות לחטאות דהוי כאכל כמה זתים במשך זמן יותר מכא"פ דכ"ז שלא נודע לו שחטא מתכפר עליהן בקרבן אחד, אבל כאן דהפטור אינו רק מצד חילוק השגגות דהוי כל אחת שגגה בפני עצמה תו הוי טפי חילוק לחטאות חלוקין מלפוטרו לגמרי בחצאי זתים ולהכי מייתי הגמרא מהך דתמחויין מחלקין דאינו רק לחייבו חטאת דבמזיד ודאי לא מחלקין לפוטרו ממלקות או מכרת דחלב וכיו"ב או לחייבו בהן בהתראה חדא באכילתו שני זתים חלב בבת אחת מתמחויין חלוקין שני חיובי מלקיות, רק דחשיבות התמחויין מצד עצמו מחלק ודוק:

אבל דא צ"ע טובא בכריתות (דף ט"ז) אמר רב חסדא מנא אמינא לה כו' ומודה ר"ג שאם כתב אות אחת בשבת ואות אחת בשבת אחרת פטור כו' אלא לרבא דאמר כו' דשבתות כגוף אחד הן כו' ואלא הא דתניא פטור במאי מוקמת לה. ולפ"ז קשה דכאן החלוקה דשבתות בזדון שבת הוא אף במזיד דאם גופין מחולקין הן הוי כבא על ה' נדות ואם גוף אחד הן הוי הך חלוקה דשבתות כמו חלוקה דרשויות לר"י דכל שבת הוי כבגד אחרינא או כרשות חלוק או כדי אכילת פרס אחר, דאם עשה חצי מלאכה בכל חדא בפ"ע פטור, אבל אם עשה מלאכה שלימה בכל חדא מצטרפות, כן בשבתות לרבה ומנא ליה

לאחוז בשני הקצוות או דהוי כגופין מחולקין או דהוי כבגד אחד ורשות אחד. ואשכחן בירושלמי פרק כלל גדול ר"י בעי קומי ר"ז קצר חצי גרוגרות בשבת זו בזדון שבת ושגגת מלאכות וחצי גרוגרות בשבת זו בזדון שבת ושגגת מלאכות [כצ"ל] מהו שיצטרפו, אפשר לומר שבתות מחלקות שבתות מצטרפות, פירוש בתמיה, הרי תמחויין חולקין ותמחויין מצטרפין א"ל איני יודע טעם תמחוי [וזהו אותו פלפול דבגמרא דילן דשבת (דף ע"א) זהו מייתי הירושלמי על שבתות עצמן] ולא מתניתא היא כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת כו' ור"י פוטר אר"ע קומי ר"מ תפתר בזדון א"ל ולא כש"כ היא מה אם הזדון שאינו מחלק אינו מצטרף שגגה שהיא חולקת לא כש"כ שלא תצטרף, אמר ר' חנניה לא אמר כן אלא קצר חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכה וחצי גרוגרות בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו, וזהו כפי מה דמייתי בתלמודין פלפולא דידהו, והנה אם נאמר דבזדון שבתות אינן מצטרפות וכדאיתא במכילתא ומייתי לה הירושלמי לעיל כל העושה בו מלאכה יומת בו לא העושה בו ובחבירו דאם עשה מלאכה אחת בשני שבתות אין מצטרפין לחייבו מיתה וזה לכו"ע, א"כ ודאי תמוה טובא איך סבר רבה בכריתות דמצטרפין בשוגג לחייבו חטאת וצ"ע:

ובלא זה יש להתבונן דבמזיד ודאי אם נימא דגופין מחולקין פטור מכרת דהא הוי כאילו עשה חצי מלאכה לבד, ואיך נאמר דידיעה שבנתיים לא הוי ידיעה לחלק, ואם נאמר כן דאם כתב אות אחת בשבת זה וכתב אות אחרת בשבת אחרת בשגגת שבת חייב חטאת דידיעה שבנתיים לא מחלקת, א"כ מצאנו דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת, אולם זה לא מצאנו מי שסובר כן [זולת לרב חסדא בכריתות (דף ט"ז) דטרם שפשט ר"א לרע"ק הוה ס"ד כן עיי"ש] אבל קשה דבכריתות מוקי לר' גמליאל דאין ידיעה לחצי שיעור דמחייב בעשה מלאכה אחת בשני שבתות בשגגת שבת וזדון מלאכות ואיהו סובר דגופין מחולקין א"כ בזדון אינו מצטרף שבתות חלוקות לחייבו כרת, ומצאנו דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת אם לא דבזדון מצטרפים אף אם נימא דהן גופין מחולקין, והך דמכילתא כוונתו בשבת ויוהכ"פ, אולם הך דבעי שיהא זדונו כרת היינו דוקא הדבר יהא בו חיוב כרת הא לא מצד שחסר איזה פרט, ובכ"ז בעי עיונא ואכמ"ל:

והנה הלח"מ דייק מדברי רבינו דהא דשבתות כגופין מחולקין דמי וכן הא דידיעה שבנתיים הוי ידיעה לחלק הוא דוקא שעשה בכל שבת מלאכה אחרת אעפ"י שהסוג אחד כמו נטע בשבת הראשונה וזרע בשבת שניה והבריך בשלישית אבל בעושה מלאכה אחת בעצמותה אינו חייב רק אחת והרבה בקושיות ע"ש. ומה שהקשה מסתירת דבריו שכתב כל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת אעפ"י שעשה מלאכות הרבה חייב

חטאת על כל היום כו' וכן חטאת על כל שבת ושבת ששגג בו, משמע אעפ"י שעשה אותן מלאכות בכל שבת ושבת, לק"מ דאם עשה מלאכה אחת בשני שבתות אינו חייב רק אחת משום דכל מה שעשה פעולה אחת מכפר הקרבן על כולו, אבל בעשה כמה מלאכות תו כל שתייחס הקרבנות אל הבדל המלאכות שחרש וזרע מביא קרבן על חרישה של שבת ראשונה ומביא קרבן על זריעה של שבת שניה אע"ג דכבר נתכפר על זריעה של שבת ראשון בקרבן שהביא על הראשון על החרישה מ"מ זהו רק בגדר גרירה ודוק. ובאמת נראה הא דלא חייש רב חסדא להך דקא דייק רבה ממשנה דפרק כלל גדול דלא תני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת, היינו דמחלק בין אם עשה אותה מלאכה בעצמותה כגון זרע בשבתות הרבה דאז אינו חייב רק אחת ולא אמרינן גופין מחולקין וכי אמרינן גופין מחולקין בזרע בשבת זו ונטע בשבת זו והבריך בשבת זו ומיושב שפיר סתירת המשניות, ותירוץ זה ראוי לאומרו למי שאמרו רבינו ז"ל. ומה דקאמר דבעי מיניה אם ולד מלאכות כמלאכות דמיין ולא קאמר דבעי מיניה שעשה המלאכות מעין מלאכה אחת כזריעה נטיעה והברכה בשבתות הרבה. נראה משום דתניא בכריתות (דף ט"ו) ר' אליעזר מחייב על ולדי מלאכות במקום אבות מלאכות, א"כ אף בשבת אחד מחולקין הן לר"א דחייב חטאת על כל חדא, לכן קאמר דבעי מינה אף ולדי מלאכות וז"פ ומסולק כל קושיות הלח"מ:

אך אם נימא כן צ"ב הא דמוכיח רב חסדא בין על גופין מחולקין בין על ימים שבנתיים מכתב אות אחת בשבת זו וחזר וכתב אות אחר בשבת אחרת אע"ג דמלאכה אחת הוא. ונראה דאתיא הך ברייתא כר"י דמשנתינו (בדף ק"ג) דדוקא שתי אותיות והן שני שמות הוא דחייב הא שם אחד לא וכי כותב בשבת זה ד' ובשבת זה נ' הוה כעושה זריעה ונטיעה. אך קשה דעל ימים שבנתיים הרי קא מדמה לבא על נדה וטבלה וחזר ובא עליה דימים שבנתיים מחלקין, ואפשר דדוקא בביאות דאי אפשר לערבן קאמר דימים שבנתיים מחלקין אבל במלאכות של שבת דאפשר לערבן אם לא הוי קצת הבדל כמו קצירה וקצירה לא מחלקין הימים ודוקא בקצירה ובצירה מחלקין וכמו דאמר רב יוסף (בדף ט"ו) אליבא דר"א בשבת אחד עיי"ש, ומתיישבין דברי רבינו ודוק:

פרק ח

הלכה ג

שעד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת (בעלה) כו'.

נ"ב לטעמו אזיל דסבר בהלכות גרושין פי"ב דאם ניסת לעד שאמר מת לא תצא דהוי

ספק לכן מביא אשם תלוי, ובירושלמי הוריות פ"ג ה"ב אכל כזית ספק משנתגייר ספק עד שלא נתגייר ספק משהביא ש"ש ספק עד שלא הביא חייב באשם תלוי, ויפה כתב המראה"פ דהוי לא איקבע איסורא וכחתיכה אחת דמי' אולם לדברי הכס"מ דעד אחד חשיב קביע איסורא א"כ בעד אחד אומר דמשהביא ש"ש אכל ועד אחד אומר עד שלא הביא ש"ש חייב אשם תלוי:

הלכה ד

מי שהיו לפניו שתי חתיכות כו' ה"ז חייב באשם תלוי.

הנה היכי שיבורר בודאי אם צריך עכשיו להביא אשם תלוי להגין עליו מן היסורים אמר בירושלמי פרק החולץ ה"ב אם היו לפניו שני זיתים אחד של חלב ואחד של שומן ואכל אחד מהן וחבירו מונח בתיבה ואמר מאחר שאילו אמצא את המפתח יכול אני לעמוד על וודאו מהו שיהא חייב על ספיקו אשם תלוי, ופשיט מהך דתנן הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת עד שלא יוודע לו אם אינו בן קיימא הוא אינו מביא הד"א שאינו מביא, ולדעתי קשה דכל שלא הפילה הרי צריכין להלוך בתר רובא דרוב יולדות בני קיימא ומיעוט מפילות ואם ניזול בתר רוב הרי חיוב חטאת מונח עליו ואיך יביא אשם תלוי דאף בדיני נפשות אזלינן בתר רוב וכש"כ לענין קרבן ועיין סנהדרין (דף ס"ט). ואולי משום דאם תפיל לעתיד נמצא דלא בא עליה באיסור למפרע ולא עבד איסורא לכן אינו חייב חטאת וכמו דאמר בגיטין (דף כ"ח) המגרש אשתו סמוך למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד דשמא ימות חיישינן וכן אמר בירושלמי תמן דלשמא תפיל חיישינן עיי"ש, וצ"ב קצת מדברי התוס' פרק יוצא דופן (דף מ"ו) ד"ה וריו"ח ור"ל וי"ל דאזלינן בתר רוב שמביאין ב' שערות בזמנן כו' ומשום רוב זה חשיבא התראה ודאית ולא חיישינן שמא לא יביא ב' שערות בזמנן אע"ג דלעתיד הוא ודוק, ובמק"א הארכתי בזה בס"ד ואכ"מ:

פרק ט

הלכה ו

בעל שפחה והפריש אשמו וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו חייב על כל אחת ואחת שההפרשה מחלקת.

בגמרא (דף ע"ב) כי אתא רב דימי אמר למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בש"ח חייב על כל אחת ואחת כו' דילמא במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא. כולהו רבוותא קדמאי פירשו דרב דימי סבר דלמ"ד לא בעי ידיעה בתחלה גם הפרשות אין מחלקות וקסבר דמכפר על עבירה שעשה אחר כך כמו שמכפר

עולה על עשה דלאחר כך. ופלא בעיני מי הביאם לידי כך, מאי הפרשה דשמענא, פוק חזי למאן דאמר הפרשה מחלקא הוי כמו למ"ד דידיעה מחלקא. והגע בעצמך למ"ד דידיעה מחלקא מדמה ידיעה שלאחר המעשים כמו ידיעה שבתוך המעשים דהוי כל חדא שגגה בפני עצמה, כן בנודע לו אחר המעשים חייב על כל זית שנודע לו קרבן בפני עצמו ואם רוצה מביא קרבן על זית שנודע לו בשניה ואח"כ מביא קרבן על זית שנודע לו בראשונה דהראשונה לא נתכפרה בקרבן שמביא על השניה, כן למ"ד דידיעות לא מחלקות רק הפרשות מחלקות סבר דאם נודע לו מכזית והפריש קרבן ואח"כ נודע לו מן השניה אם רצה מביא קרבן על השניה ובכ"ז עדיין הוא מחוייב להביאו על הראשון דנתחייב בכל חדא קרבן בפ"ע ואם נאבד הראשון מה שהפרישו בעי להפריש תחתיו קרבן אחר ומביאו להתכפר בו על כזית הראשון מבלעדי מה שהביא על כזית השני ולכן אמר רב אשי דקרא דמחטאתו מיירי לאחר הפרשה, וזה פשוט, וכן פירש רבינו שמואל לעיל דבהפריש קרבן על שגגת מלאכות מחוייב להביא שתי קרבנות ולא מצי להביא על שגגת שבת, והך דהפרישו על שגגת מלאכות ירעה דההפרשות מחלקות בחיובים עיי"ש היטב, א"כ דרב דימי דאמר דלמ"ד בעי ידיעה בתחלה א"כ הידיעה חשיבא א"כ למ"ד בחטאת דידיעה דהוי עמה הפרשה חשיבא לחייבו עליו קרבן בפ"ע, כן הכא ידיעה דהוי עמה הפרשה שהפריש קרבן עליו ואח"כ בעל בשוגג שפחה חרופה זו חייב קרבן על כל אחת בפ"ע היינו שאפילו נאבד מה שהפריש בעי לאתויי על ביאה ראשונה קרבן בפ"ע וזה למ"ד בעי ידיעה בתחלה, אבל מאן דלא בעי ידיעה בתחלה א"כ אינה חשובה ידיעה כלל בש"ח אפילו באמצע הביאות כפרש"י, א"כ תו אף הפרשות לא מחלקים היינו שאם הפריש קרבן על הראשונה ואח"כ בא עליה בשוגג פעם שניה אם מביא קרבן על השניה כבר נתכפר בכולן ותו הראשונה ירעה ויסתאב ויפול לנדבה וכמו אילו אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ואח"כ נודע לו על שניהן בב"א מי מצי להביא קרבן על השניה ואח"כ על הראשון כיון שאין כאן רק חיוב קרבן אחד איך מצי לחלקן לשני קרבנות, וכן אם נאבד הראשון אינו מביא רק קרבן אחד ומתכפר בשניהן, אמת אם רוצה להקריב מקריב מה שהפרישו על ביאה ראשונה שבא עליה ולא נתכפר רק מה שעבר קודם שהפריש ובעי לאתויי קרבן אחר על ביאה שניה אבל מ"מ אינו חייב רק קרבן אחד. ורב המנונא סבר דהפרשה כיון שאין יכולת לכפר על עבירה שעשה אח"כ תו הוא מחולק אליבא דכו"ע דחייב שני קרבנות וכשמביא על השניה לא נתכפרה עבירה ראשונה. וכן אם נאבד מביא שתי קרבנות דההפרשה מחלקת לענין חיובים ודוק:

והנה למ"ד הפרשה לא מחלקא גם בחטאת צריך ביאור כיון דחטאת בעי ידיעה והפריש

קרבן על הראשון קודם שנודע לו מן השניה ואח"כ נודע לו אם מקריב הך שהפרישו על כזית חלב שנודע לו בראשון אם מכפר גם על עבירה שנודע לו אחר הפרשה שעשה אותה קודם הפרשתו הראשון, ואשכחן לירושלמי הוריות פ"ג פלוגתא דר"י ור"ל בהך מילתא וז"ל, אכל חמשה זתים ונודע לו בראשון ומקריב קרבן [פירוש הפריש] בשני ומקריב קרבן ר' יוחנן אמר נתכפר לו בראשון, והשאר יפלו לנדבה כו' רשב"ל אמר נתכפר לו באחרונה כו' והשאר ידחו, הרי דפליגי בהא אמוראי קדמאי ודוק:

אולם באמת איכא בזה עומק, דהירושלמי ריש ההלכה שם מביא אכל שלשה זתים וקסבר שהן שניים הפריש חטאת כדר' יוחנן דר"י אמר נתכפר מקצת החטא נתכפר כולו רשב"ל אמר נתכפר מקצת החטא לא נתכפר כולו, וכבר פרשתי דר"י סבר דכפרות אינן מחלקות דאם נתכפר על אחד נתכפר על כולן שאכלו בהעלם אחד ורשב"ל סבר דכפרות מחלקות דאם נתכפר קודם שנודע לו מן השני צריך אח"כ כשנודע לו מן השני להביא קרבן אחר, ולכך פליגי כאן ר"י ורשב"ל לטעמייהו דר"י סובר דאף שבשעת הפרשתו לא נודע לו מן השאר מ"מ הקרבן שמכפר מקצת מכפר כולו ולא בעינן ידיעת כל החטא, וכיון שכן ראוי הוא להקריב קרבן ראשון ויתכפר בו ושוב השניים שלא היו ראוים בשעת הפרשה להיות קרבן יפלו דמיהם לנדבה, אבל רשב"ל סבר אם יכפר מקצתו לא יכפר כולו אח"כ כשיתודע לו דחטאת בעי ידיעה בכל החטא, הרי הקרבן שהפרישו בראשון שנודע לו אינו מכפר גם על כזית שבא הידיעה לו אחר הפרשתו וסבר דהפרשות אינן מחלקות ואינו מחייב רק אחד לכן סבר דמתכפר באחרונה שקודם הפרשתו נודע לו בכולן והראשונים ידחו כיון דהיו ראוים להקרבה ונדחו ותו אינן ראוין להקרבה דבע"ח נדחין דהוי חטאת שנתכפרו בעליה באחר זה פירוש הירושלמי בס"ד. נמצא דבהך ספיקא שחקרנו למ"ד בחטאת לא מחלקא אף הפרשות כיון דבעי ידיעה אם מכפר גם על כזית שנודע לו אחר הפרשתו, הרי לפום תלמודין מוקי קרא דכפרות מחלקות א"כ בעי ידיעה של זית שני לכפר עליו ותו לא מכפר קרבן של כזית ראשון על מה שנודע לו אחר הפרשתו כמו לרשב"ל בירושלמי והבן. הרי ברור דבש"ח ליכא למ"ד דהאשם יכפר על מה שבעל אותה אחר הפרשתו דאפילו בחטאת בידיעה למ"ד דבעי ידיעה של כזית שני לכפר על הכזית השני אינו מכפר החטאת שהפרישו על כזית ראשון על מה שנודע לו אחר הפרשה כמו שבארנו. וכן מצאנו בירושלמי נדה פרק המפלת ה"ד תיפתר שיצא הולד תחלה והפרישה לו קרבן לא הספיקה להביאה אותו קרבן עד שיצא סנדל נדחה קרבן ראשון כו' דאין קרבן מכפר ענין שבא אחר ההפרשה [ואיכא לתלות זה בפלוגתת ר' יהודה ורבנן בכריתות (דף ט') אם ולד שני גורם או ולד

ראשון גורם עיי"ש] ודוקא בעשה דעולה דלאו חיובא הוא למיתי עולה רק נדר או נדבה לכן מכפר הדורן כל העשה שעבר קודם הקרבתו והקרבן בא על דבר שאינו ידוע חטאו דאפילו לא חטא כלל מייתי, משא"כ חטאת ואשם דמכפרין על דבר שחטאו ידוע ואינם באים בנדר ונדבה, וזה ברור בס"ד אף שרבותינו הקדמונים לא פירשו כן ודוק:

ולפי מה שנתבאר סבר ר' יוחנן דכפרות מחלקות ור"ל סבר דבעי קודם הכפרה ידיעת כל החטא אבל בהפרשות לכו"ע אינן מחלקות וכש"כ ידיעות, ונסתרו דברי שבארתי בחידושי דהירושלמי סובר אליבא דר"י דאם הביא קרבן נתכפרו כולן אבל בידיעות והפרשות סבר דמחלקות וזה נסתר מהך פלוגתא שהבאתי, אך לפ"ז נראה הא דתניא תמן היו לפניו שלשה אכל את הראשון כו' שני בהעלמו של ראשון נתודע לו על הראשון ולא נתודע לו על השני אכל השלישי בהעלמו של שני ואח"כ נתוודע לו על כולם אמר ר' (יוחנן) חייב על הראשון ועל השני ופטור על השלישי וזה מפורש דידיעות מחלקין לר"י וע"ז תמכתי יתדותי בחידושי. אולם לאחר העיון אמינא דט"ס נפל כאן וצ"ל רבי [יוסי] אמר חייב על הראשון [ועל השלישי] ופטור [על השני] ומפרש אח"כ אמר ר' יוסי שני לדעתו הדבר תלוי רצה מתכפר לו על הראשון רצה מתכפר לו על השלישי, פירוש רצה מתכפר הך זית השני עם הראשון שאכלן בהעלם אחד אבל אם הביא קרבן על השני סבר דאינן מתכפרין לא הראשון ולא השלישי, כיון ששני הזתים הראשון והשלישי אינם מהעלם אחד איך מצטרפין זל"ז ואין בכח האמצעי להביא הכפרה עליהן וזה דלא כרבא בתלמודין דאמר הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן, וחברייא פליגי עליה וסברי כרבא דהביא על האמצעי נתכפרו כולן שגם הראשון וגם השלישי היו בהעלמו של שני, וע"ז אמר חברייא מדמין לה לארבעה חצאי זתים אם היה פיקח מביא קרבן אחד וא"ל מביא שני קרבנות כו' אם הביא על האמצעים פטור על הראשון ועל הרביעי [מפני שכל חד ליכא חיובא דאין כאן רק חצי זית] כן הכא אם הוא פקח מביא קרבן אחד על האמצעי בלבד ושוב שניהם הראשון והאחרון נתכפרו כל חד עמו שבהעלם אחד עשאן עם השני ומאי איכפת לן שהראשון עם השלישי אינם בהעלם אחד רצה מביא שני קרבנות על הראשון ועל הג' וכרבא. רבי יוסי מדמה לה לזתים שלמים אם היה פקח מביא שתי קרבנות וא"ל מביא שלשה כו' אם הביא על האמצעים חייב על הראשון בפ"ע ועל הרביעי בפ"ע, [היינו דהראשון אין לו יחס עם השלישי שעליו מביא הקרבן שהרי הוא העלם אחר וכן הרביעי אין לו יחס עם השני שעליו מביא הקרבן] כן הכא אם מביא על השני חייב שלשה קרבנות שהראשו והשני אינם מתכפרים עמו מפני פרוד היחס שבין ראשון לשלישי שהם משני העלמות ואם מביא על הראשון ועל השלישי פטור על

השני ואינו מביא רק שתי קרבנות ודוק, ר' יצחק שאל אף באכילת פרסים כן [פירוש אם אומר ר' יוסי דבהביא על האמצעי צריך להביא על הראשון ועל השלישי קרבנות אחרים אם אומר כן אף באכלן עם השני בתוך כדי אכילת פרס ואפ"ה פליג על חברייא ולא מדמה לחצאי זיתים דהראשון והרביעי היו בתוך כא"פ של השני והשלישי וכן בארבעה זתים שלמים דאם הביא על האמצעים לא נתכפרו הראשון והרביעי אף שהיו בתוך כדי אכילת פרס, ע"ז כעס ר' יוסי וביאר דפרסים אינם רק חולקים לפטור אבל לחלוק לחיוב לא, לכן לא שייך כאן בזתים שלמים לחלק בין תוך כא"פ או לאחר כא"פ ומבואר דברי הירושלמי בפשוט:

וכיון שבארנו סוגיא עמומה זו נבאר גם יתר הסוגיא שם בירושלמי וזה לשונה. אכל חצי זית עד שלא נתמנה חצי זית משנתמנה חצי זית משעבר הואיל ובא חיוב קרבן בנתיים מצטרפין נשמיענה מהדא כו' כל הסוגיא, ומסיים אח"כ הרי בא חיוב קרבן בנתיים ומצטרפין, פירושו דפשיט מהנך ארבעה חצאי זתים דמיירי כשאכל השלישי נתודע לו על חצי זית הראשון וא"כ קודם אכילת חצי זית השלישי הרי נתחייב בקרבן על הראשון והשני שאכלן בהעלם אחד בתוך כא"פ ואפ"ה אמרת הביא על האמצעים פטור על הראשון ועל הרביעי וטעמא משום דלא נשאר רק ח"ז לכל חד דכן ודאי לר' יוסי דסובר בכ"מ דאם הביא על האמצעים לא נתכפרו הראשון והרביעי א"כ מצטרף להדדי הח"ז השלישי עם השני להביא עליהן קרבן אע"ג דבנתיים היינו בין אכילת ח"ז שני לשלישי כבר נתחייב בקרבן וע"כ כיון דלא הוה ידיעה בין שניהן מצטרפין, כן הכא כיון דלא היה ידיעה ביניהן מצטרפין, א"ר אבין תמן חיוב בקרבן ברם הכא שנוי בקרבן, שהנשיא מביא שעיר א"כ בשני החצאי זתים נפטר שאין לו מה להביא שאינו יכול להביא לא שעירה ולא שעיר אילו היה יודע משא"כ הכא דחד קרבן הוי ודוק:

עוד שם, אכל כזית עד שלא נתמנה כזית משנתמנה וכזית משעבר ע"ד דחברייא דינון אמרין משום שהגדולה מכפרת כיפרה גדולה על הראשון וחייב על השני ועל השלישי, פירוש דלעיל אמר ר' מתנייא לעולם אין הגדולה מכפרת עד שתוודע לו [פירוש בשעת הגדולה] כן הכא מיירי שכשנתמנה ואכל השני נודע לו על זית ראשון שאכל קודם שנתמנה ואח"כ אכל משעבר ונודע לו אז גם על זית שאכל משנתמנה [הוי דוגמא דהלכתא דלעיל] לכן לחברייא כיפרה גדולה על הראשון וחייב על השני ועל השלישי דקרבנן חלוק ולכן לא אמרינן כיון שכיפרה גדולה על ראשון נתכפר גם שני שהיו בהעלמו כיון דקרבנן חלוק וז"פ. ע"ד דר"י דו אמר אין חטאו וידיעתו שווין פטור על הראשון ועל השני וחייב על השלישי כצ"ל. ויותר נראה דאתיא דלא כר' מתנייא וכסברא

קמא לעיל דלעולם הגדולה מכפרת [וכן משמע לעיל דר' מתניא פליג ע"ז ג"כ עיי"ש] ומיירי שלא נודע כלל עד שעבר, וזה שאמר ע"ד דר' יוסי דו אמר אין חטאו וידיעתו שווין חייב על הראשון [כיון שלא נודע לו עד שעבר] ועל השלישי ופטור על השני וקמ"ל שאע"ג שהראשון והשלישי היו שניהן בהעלם אחד כיון שהיה שנוי קרבן בנתיים אע"ג דפטור מ"מ מחלק כמו דמחלק בין ח"ז, וברור בכוונת הירושלמי דבני חדא בקתא נינהו ובחידושי הארכתי עוד ודוק בכ"ז:

פרק י

הלכה ז

המלך וכהן משיח מביאין קרבנן כו'.

עיין השגות. והנה הלח"מ טרח למצוא טעם לראב"ד שפסק דכה"ג פטור מטומ"ק, והוא סתם משנה פרה פי"ב משנה ז' דפטור, וכן אזלא סתמא דגמרא בכריתות (דף כ"ו) כהנך דפטרי בנשיא בשמיעת הקול יעו"ש ודוק:

והנה במשנה דהוריות (דף ט') על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורין והיחיד והנשיא והמשיח חייבין אלא שאין כ"ג משוח חייב על טומאת מקו"ק דברי ר' שמעון. ולכאורה לשון המשנה אינו מדוקדק דנשיא אינו חייב על שמיעת הקול כדאמר ר"ש בהדיא בברייתא לפי שהמלך לא מעיד ולא מעידין אותו. אמנם פשוט דר' שמעון לטעמיה דסבר לקמן בחטאו עד שלא נתמנו ונתמנו דאם נודע להם אחר המינוי דפטורין לפי שאין החטא והידיעה שוין לכן אינו יכול להביא לא פר ושעיר ולא כשבה ושעירה כדמפרש כתובות (דף מ"ה) וכאן (דף ג') ובירושלמי, ובאופן זה הנשיא חייב על שמיעת קול שאם נשבע כשהיה הדיוט ונתמנה חייב אעפ"י שדין משוח יש לו לענין חיוב קרבנות לפטור לגמרי ודאי גבי שמיעת קול שלא נשתנה דינו שאילו היה יכול להיות אצלו הלא היה חייב קרבן כדין הדיוט, רק שמיעת קול אי אפשר להמצא אצלו ואינו במציאות אבל לא השתנות בחיוב הקרבן לכן כי נתמנה בנתיים אחרי שכבר נתחייב בקרבן ודאי דלא מיפטר, לכן לא סילק מכללא רק משיח בטומאת מקדש וקדשיו שהוא בעצם פטור ואם נתמנה אחר חטאו ונודע לו ודאי דמיפטר הואיל ובשעת ידיעה כבר באה שעת הפטור, ובברייתא אמר שבשעה שהוא נשיא לא נתחייב בשמיעת קול וברור:

ובזה מיושב דברי הירושלמי על משנה זו. כיני מתניתא אלא שאין כה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי הכל [דבזה לאו ר"ש לחודיה פוטר אותו דהוא הדין ר"ע

פוטר את משיח] והנשיא על שמיעת קול דברי ר"ש דבהא דמחייבו על שמיעת הקול במשנתינו הוא רק כר"ש דאם חטא כשהיה הדיוט ונתמנה ונודע לו אחרי המינוי חייב ואין זה רק לר"ש, אבל לרבנן בדינא כזה הלא בכולן דינן כהדיוטות דבתר שעת החטא אזלי ובחטאו כשהן מנוין תו לא משכחת שמיעת הקול בנשיא ומשנתינו סתם דנשיא חייב על שמיעת הקול ודוק:

אמנם טעם רבינו דאין הלכה כסתם משנה דפרה דשם תני אלא שאין כה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו וזה גם לר"ש ליתא דאיהו פטר אותו מונכרתה מתוך הקהל שחטאו שוה לקהל בהעלם דבר וזה ליתא רק בכהן משיח לא במרובה בגדים שחייב בשגגות מעשה ורק אתיא משנה דפרה כרע"ק דפטר מזה קרבן אהרן כו' דזה גם במרובה בגדים איכא. והא דתני ר"ש בהוריות (דף י"ב) דכולן נוהגין במרובה בגדים לאו דוקא דאיהו חייב בטומ"ק ולא נקיט חוץ מטומ"ק משום דבדלי דלות אינו מביא גם מרובה בבגדים ודוק:

הלכה י

ויחלל עליהן כו'.

נ"ב גמרא שם ניחללנין כו':

הלכה יג

עשיר שהפריש קן למכרה וליקח בדמיה כו' והעני יביא קן זו כו' שהיא נדחת כו'.

פירוש משום דאין לעוף פדיון ואיך הוי קדושת דמים לכן מיירי שהפריש למכירה, ורש"י פירש משום דכיון דלא נראה להקרבה מעולם לא חל עליו קדושת הגוף שפיר נפדה. ולכאורה משמע כשיטת רש"י מהא דשקיל וטרי אם שלא בשעת הפרשה ובשעת לקיחה נקבעו הקנין ומייתי ראי' מברייתא ומגיה ואמר תני ואח"כ לקח, והך סוגיא איתא ביומא (דף מ"א) ופריך תמן והא אין פדיון לעוף אר"פ כגון שלקח פרידה אחת, ובכריתות דשם העיקר ליכא הך קושיא, ולפירש"י יתכן לומר דצריך להבין דמאי פריך והא אין פדיון לעוף והא אין קדוה"ג חל על חטאת העוף שאינו ראוי להקריב בעת שקנהו שהיה אז עשיר, אך ז"א דתמן לר' אלעזר אר"א דמטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא בדיעבד א"כ לא חזי להקרבה למידי ולכן לא חל עליה קדוה"ג, אבל כאן לר' חגא אר"י דסבר דעשיר שהביא קרבן עני יצא בדיעבד אם הקריבו וראוי להקריב החטאת עוף על גבי מזבח ולכך נחתא ביה קדושת הגוף דהא ראוי להקרבה בדיעבד, וכיון שכן תו כי לא מקריבו אחר זה דאנן לא שביקין ליה לאקרובי חטאת עוף כיון דהוא עשיר תו אין פדיון לעוף אף אם יחסר ממנו אבר. ומעתה נתבונן דהא רבא בפרק כל

הזבחים אמר השתא דאמור רבנן לא נקריב אם עבר והקריב לא מרצי וטעמא משום דחוי יעו"ש, א"כ כיון שלכתחלה לא יקריב עשיר קרבן עני תו אם עבר והקריבו צריך להיות דחוי והא דיצא על כרחין או דלא ידע שאסור להקריב קרבן עני או דנתעשר ולא ידע שהוא עשיר וכיו"ב דלא ידע מהאיסור וכשהפריש היה עומד להקרבה בלא דעת המפריש, אבל היכי דידע דצריך להביא קרבן עשיר והפריש קרבן עני הלא ראוי להיות דחוי וכיון דיהיה דחוי הלא לא יהא ראוי לקדושה"ג דאינו ראוי להקרבה למזבח לא הוא ולא דמיו דאין פדיון לעוף ולכן לא נחתא ביה רק קדושת דמים ושפיר מצי פריק ליה, רק דבכריתות אזיל לר' אושעיא דסבר דבע"ח נדחין לכן לא פריך, אבל כאן קאי למ"ד בע"ח אינן נדחין פריך שפיר כיון דראוי להקרבה בדיעבד ותו נחתא ביה קדוה"ג ואמאי מצי פריק ליה הא אין פדיון לעופות. ובעיקר סברת רש"י, הנה בתמורה (דף י"ז) מפורש בשם שמואל במקדיש טריפה דעושה קדושה למות יעו"ש ור"א דפליג לא בזה פליג רק טעמו משום דסובר דטריפה הוי בכלל בהמה הטמאה דאפילו תמורה לא חלה, ועיין ירושלמי פרק שני שעירי ה"א ויש אדם מגריל למיתה יעו"ש ומכ"ז דברי רש"י צ"ע. וכן משמע מהא דבני יונה שעבר זמנן כי הפריש כשעבר זמנם בכ"ז אין בהם מעילה משום דאינן ראוין לפדיון יעו"ש היטב ודוק:

פרק יא

הלכה ב

יראה לי שאלו החייבים קרבן מספק אינן מביאין קרבן שמא יכניסו חולין לעזרה כו'.

מפורש כדברי רבינו בתוספתא כריתות פ"ב המביא חטאתו ושחטה ספק נזרק הדם ספק לא נזרק יצא ואינו מביא אשם תלוי אם היה מחוסרי כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה ה"ז מביא חטאת עוף ספק. ופירושו לדעת רבינו דאימת מחייב אשם תלוי כגון אם ספק שחטא דאז בעי למייתי אשם תלוי להגן עליו אבל אם ודאי שחטא רק ספק אם כפר פשוט דאינו מביא אשם תלוי, וכן אזלא לפום זה כולה שמועה דהוריות (דף ד') גבי משל דסומכוס, אבל חטאת העוף מביא בספק גם אם נזרק דם חטאתו ודוקא מחו"כ לבדו מביא חטאת העוף אבל שאר חייבי עולה ויורד לא (ובחדושי הארכתי ע"ד פלפול אבל זה פשוט), אמנם מצאנו לנזיר טמא שמביא על הספק יעויין פ"ט מהלכות נזירות וטעמו דדין מחוסר כפורים יש לו דאסור ביין ובתגלחת וראב"י חשיב ליה בהנך דמחוסרי כפרה, וכן מצאנו בירושלמי סוטה פ"ב גבי מחוסרי כפרה מפרישין שלא מדעתן שכן אדם מביא על בניו הקטנים ואמר אפילו הקפת נזירות פירוש שמביא קרבנות נזיר שלא

מדעתן ופריך מעכבא הוא מלאכול בזבחים בתמיה ומשני מכיון שהיא מנוולת והוא מעוכב מלשמוח כו', וכן נראה דמביא אדם קרבן נזיר על בנו הקטן בשהדירו אביו לר"י דאמר הלכה בנזיר, וכולה שמועה דשילהי כריתות דפריך ספק יולדת שעבר עליה יוהכ"פ ספק נזיר שעבר עליו יוהכ"פ ספק מצורע כו' ומשני לכל חטאתם ולא לטומאתם, וכן למיחל נזירות דטהרה למשריא בקדשים, מוכח דלא מצאנו חטאת העוף על הספק רק בהנך מילי לא בשארי מחוייבי קרבן עולה ויורד דאינן מביאין על הספק חטאת העוף ודו"ק:

והא דתני בתמורה (דף י') מלבד אשר תשיג ידו שהפרישו לו אחרים למאי כו' לענין כפרה פשיטא דמכפר ליה, ולפ"ז לוקמא בהפרישו אחרים עליו שלא מדעתו, ונראה דהא נמי פשיטא ליה דמתכפר מדמביא קרבן על בנו קטן שהדירו אביו. ולפ"ז אדרבא יש לפרש מה דמשני הגמרא לעולם לענין כפרה ודקא קשיא לך מתנה דקא יהבין ליה אי לאו דרבי רחמנא כו' הו"א גזה"כ מדידיה הוא דמכפר מדאחרים לא פירוש שלא מדעתו דלא ידענא מדמביא על קרבן בנו קטן דשאני אביו שכן מגלח על מעות אביו סתומין לכן קמ"ל קרא אשר תשיג יד הנודר לשהפרישו אחרים שלא מדעתו:

אולם נראה דינא דרבינו מושכל בטעמו, דכבר בארנו במק"א דחטאת העוף אין ספיקו לבד מחייבו בחטאת כמו אשם תלוי דשם אם יתודע שחטא צריך להביא חטאתו ממין אחר כשבה או שעירה והבאתו הוא חיוב בפני עצמו להגן מן היסורים כ"ז שלא נודע, אבל חטאת העוף מביא על הספק שמא הוא חייב ואם נודע לו שחייב אינו צריך להביאו שכבר הביאו וכל הבאתו בספק אינו רק להוציא מחיובו אם הוא ודאי מחוייב בחטאת, ועפ"ז פרשתי כל הסוגיא דנזיר (דף כ"ט) בחידושי, וא"כ בהנך מחוסרי כפרה שפיר אם הביאה מתחלה חטאת עוף על הספק ואח"כ נודע שילדה אינה צריכה להביא קרבן שני כמפורש בפסקי תוס' כריתות וטעמו משום דלא בעי ידיעה בתחלה במחוסרי כפרה לכולי עלמא כמבואר (דף ז') מודה רבי יוסי במחוסרי כפרה וא"כ אם מביאין מספק תו אחר זה כשנתוודע שהן חייבין אינן צריכין להביא שכבר הביאו ולכך חלה חיוב ההבאה בספק משום דהיא יוצאת הודאי דתו אינו צריך להביא כשנתוודע להן בודאי, אבל בהנך דבעי ידיעה דכתיב אם הודע לו חטאתו בודאי דאינו מביא כיון שאם חייב אינו יוצא ידי קרבנו בזה דכשיודע לו צריך להביא אחר ועל הספק גופיה לא שייך דיביא כיון שבעצמותו אינו קרבן כאשם תלוי רק דמספק מייתי, ולפ"ז מוכרח דבשאר קרבנות עולה ויורד מספק לא מביא חטאת עוף כיון דבעי ידיעה בתחלה או נודע אליו חטאתו, אבל בנזיר דמצאנו דמביאין שני אנשים נזירים קרבן טומאה בשותפות ומתני אם אתה

טמא קרבן טומאה שלך כו' יעוין הלכות נזירות פ"ט הי"ד וע"כ דלא בעי ידיעה דאל"ה איך מצי מתני שניהן וכדמפרש טעמא דר"י בפ"ק דכריתות (דף ז') דמשום דבעי ידיעה בתחלה לא מצי מתני יעוי"ש, וכיון דלא בעי ידיעה מביא חטאת עוף על הספק, ומיושב מה דבגיטין (דף כ"ח) מוקי הך דהשולח ממדינת הים בחטאת עוף דמיירי מחייבי קרבן עולה ויורד דלא מביא על הספק ועיין תוס' שם ודוק:

ונראה לי ראיה עצומה לסברת רבינו מתוספתא תמורה פ"א אלו דברים שבין עופות לבהמה כו' ויש מהן חטאת העוף הבא על הספק, ואח"כ חשיב ואלו דברים שבין עופות למנחות שהעופות באין בשותפות ומתירין מחוסרי כפרה כו' ולא חשיב שיש מהן חטאת העוף הבא על הספק משא"כ במנחות שמנחת חוטא שקרויה חטאת אינה באה על הספק שהיא אינה טעונה שמן ולבונה ומנחות כולהו טעונין שמן ולבונה, אולם כפי דעת רבינו א"ש כיון דאין חטאת עוף בא על ספק רק במחוסרי כפרה וזה כבר חשב דמנחות אינם במחוסרי כפרה תו לא משכחת בהן בא על הספק כלל ולכן לא צריך למיתני כלל ודוק. ותוספתא זו הובאה בגמרא מנחות (דף ה') בקוצר יעוי"ש:

הלכה ד

וכן אם תלה עצמו באויר עזרה הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה או אינו כעזרה.

זו היא גירסת רבינו חננאל שכתובה בפירושו, וכבר תמהו רבוותא בתוספות והרמב"ן בחידושיו דהא אמרו טמא שהכניס ידו לפנים חייב אם ביאה במקצת שמיה ביאה וכן אמרו בפ"ב דזבחים דתלה הבהמה וקיבל כשר, והמשל"מ רצה לפרש דכוונתו לענין שהייה מי הוי כעזרה דמשום דהוי שהייה דלאו בת השתחוואה וכמו שרצה רמב"ן לפרש הגירסא העתיקה וזה אינו מבואר וביחוד לשון ר"ח הובא ברמב"ן ז"ל אדם טמא שתלה עצמו באויר עזרה אם חייב משום מטמא מקדש או דילמא כיון דלא נגע לא, אינו סובל זה. לכן נראה לי דזה פשוט דאויר עזרה מקודש בקדושת עזרה ולכך כשר קבלה בתוך האויר וכן טמא שהכניס ידו חייב, רק דא בעי דאימת גמירי שהייה דוקא כי יצא כלפי חוץ מקום שהיה לו ליצא ואם עמד במקום אחד ושהה צריך שיעור השתחויה ובלא שהייה אפילו הלך עקב בצד גודל כל היום פטור אבל אם הלך בארוכה כיון שיש דרך קצרה ממנו תו הוי מטמא מקדש וחייב כרת וקרבן. וזה שבעי דדא פשיטא אם הלך פסיעה אחת מן הצד בעזרה במקום שלא היה לו להלוך הרי ודאי דחייב דעדיפא מהלך בארוכה דאין לו לילך שם פסיעה אחת ומה שהולך בזה מטמא מקדש, וא"כ כשנטמא ואח"כ תלה עצמו באויר עזרה מספקא ליה טובא אם אויר עזרה קדוש מצד עצמו בלא יחוסו אל הקרקע והוי האויר קדוש במתקלא חדא עם העזרה וכמו שהעזרה הוקדשה

לאורכה וכן הוקדשה לרחבה כן הוקדשה לרומה כל האויר עד הגג וא"כ כמו שאם הלך פסיעה אחת מן הצד במקום שלא היה לו להלוך חייב בלא שהייה כלל כן חייב על הליכתו באויר, דמה לי הולך לאורכה מה לי הולך לרומה, או דילמא אויר עזרה לאו שקול כעזרה ממש ואף כי קדוש הוא מה שבתוך העזרה הוא הוי כאויר חצר לענין קנין דמכי מטא לאוירא קני ואויר כלי דכמונח דמי מה שבתוך האויר וא"כ לא נוכל לחייבו טפי מאילו עומד במקומו מקום שעלה באויר דכמונח דמי וכאילו עמד במקומו ובעי שהייה אבל כי שהה ודאי דחייב. ולפ"ז לא בעי רק בהיה טמא ותלה עצמו באויר עזרה מי אמרינן דבהליכתו ברום האויר, הוי כהולך מן הצד וחייב משום מטמא מקדש, אבל כי תלה עצמו באויר עזרה ושם נטמא ודאי דבעינן שהייה וע"י שהייה חייב קרבן, ומה נפלא דברי רבינו חננאל וכל תיבה ספורה ומנויה, אדם טמא פרט לנטמא באויר שתלה עצמו באויר עזרה אם חייב משום מטמא מקדש פירוש בלא שהייה דהוי כהולך בארוכה או לצד פנים ודוק. וכן מורה לשון רבינו מי שטמא עצמו במזיד ולא שהה כשיעור כו' ולפיכך אם נעלם כו' ולא שהה א"מ קרבן וכן אם תלה עצמו באויר עזרה הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה כו', ג"כ אם לא שהה והספק אם צריך שהייה וברור בס"ד:

ונבאר דברי הירושלמי בזה הענין שלא עמדו המבארים על אמיתתו, והוא בשבועות פ"ב ה"א ואפילו ראשונה בשרץ ושניה במת פירוש שכאן גבי טומאת מקדש וקדשיו בעינן שתי ידיעות ידיעה בתחלה שהוא טמא והעלם מזה ואח"כ ידיעה בסוף ע"ז אמר ואפילו ראשונה [פירוש ידיעה ראשונה היה שנטמא בשרץ] ושניה במת [ידיעה האחרונה נודע לו שהוא היה טמא מתחלה במת] הראשונה עד שלא (נתגייר) והשניה (משנתגייר), ט"ס וצ"ל עד שלא [נשתפה] והשניה [משנשתפה], דאילו עד שלא נתגייר הלא לא מקבל טומאה וטהור הוא מן התורה, הראשונה עד שלא הביא שתי שערות והשניה משהביא שתי שערות [פירוש אעפ"י שלא היה בר חיוב הבאת קרבן כשנודע לו ידיעה ראשונה] וזה שאמר הירושלמי כיון דלר"י ספק ידיעה ככל ידיעה אע"ג דליתא כאן חיוב קרבן לא חטאת ודאי ולא קרבן אשם תלוי בכ"ז מביאו לידי חיוב קרבן ע"י ידיעה זו כן הכא אעפ"י שנודע לו שידיעה ראשונה היה בטעות משרץ שהיה בשר של מת וכן כי ידע טרם שנתחייב להביא קרבן בכ"ז חשיב ידיעה בתחילה, והמאמרים שאח"ז מבואר בפשוט וכבר פירשו המפרשים:

עוד שם ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה קלה עלתה לו טומאה קלה ליידא מילה שאם טבל ונכנס למקדש פטור. ופירושו פשוט שהוא היה טמא מטומאה חמורה וידע בה שהוא טמא וירד לטבול ממנה ובתוך המקוה נגע בשרץ הרי נטמא

בטומאה קלה תיכף משנטהר מן הטומאה החמורה וא"כ פעלה הטבילה שיהא נטהר מן הטומאה החמורה והוי עכשיו כטומאה חדשה ומטומאה זו לא ידע שהיה השרץ במקוה ונכנס למקדש ואח"ז נודע לו שהיה שרץ נוגע בו במקוה אין זה ידיעה בתחלה וחסר הידיעה בתחלה מן הטומאה של שרץ ופטור מקרבן דטומאה קמייתא איסתלק ליה לגמרי שהרי טהור הוא עכשיו לטמא אדם וכלים רק אוכלין ומשקין כדין מגע שרץ והוי טומאה חדשה. ושם עוד. הא מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה חמורה לא, היו מטו"ק ונסמכה לו טו"ק לא, פירוש כיון דהיה טמא במת קודם ובתוך המקוה נגע בבשרו מת שהרי לא היה טהור משום טומאה ע"י טבילה זו היא כחדא טומאה ומיחשבא לידיעה בתחלה מה שהיה יודע קודם שהוא טמא, ומה שסבור שע"י טבילתו במקוה הוא נטהר מטומאתו הוי כהעלם טומאה ואם נכנס למקדש ונודע לו אחר זה שהיה מת במקוה חייב קרבן דהיה כאן ידיעה בתחלה והעלם בנתיים, כי קאי בעי [ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו סככות ופרעות] דמטמאין לגמרי כמו טומאה קמייתא רק נזיר אינו סותר מנינו ואינו מגלח עליהון ע"ז בעי [מאחר דמר רבי יוחנן בשם ר' ינאי כולהון תורה הן אצל תרומה כמי שהיא טומאה חמורה] פירוש ועדיין לא נטהר מטומאתו הראשונה וידיעתו הראשונה חשובה ידיעה ומה שסבור שנטהר ע"י מקוה הוי העלם טומאה, [או מאחר שאין הנזיר מגלח עליהם כמי שהיא טומאה קלה] פירוש דהא חזינא דנטהר ע"י טבילתו מטומאה הראשונה וא"כ הוי טומאה חדשה וחסרה לו הידיעה הראשונה שהוא טמא דהא לא ידע טרם כניסתו למקדש שהוא טמא בטומאת סככות ופרעות וז"ב בס"ד. והא דאמר ליידא מילה שאם טבל ונכנס למקדש פירושו היא הטבילה אותה שנסמכה בה טומאה חמורה והירושלמי כוון שאם אחרי הטבילה שנטהר מטומאה חמורה נכנס למקדש ולא היה שום חסרון במקוה רק שהיה בה השרץ:

אולם דא בעי עיונא הא דבעי דטבל מטומאה חמורה ונסמכה לו סככות ופרעות הלא על סככות ופרעות אינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו ואיך חייב אם נכנס למקדש, ויש לומר דאליבא דר"מ בעי דאמר בפרק כה"ג בנזיר לא תהא זו קלה מן השרץ דעל כל טומאה שאין הנזיר מגלח חייב על טומאת מקדש וקדשיו יעו"ש, וכן פירש הר"ש סוגיא דפסחים (דף ע"ט) (בפ"ק דאהלות מ"ב יעו"ש) ובפשוט יש לומר דה"ק אם נסמכה לו טומאה של סככות ופרעות בתוך המקוה ואח"כ נטמא בטומאת שרץ ולא ידע ממנה כיון שלא נטהר בתוך כך דדבר תורה הוא לענין טומאה הוי כהמשך חדא טומאה וידיעת טומאתו הראשונה חשובה ידיעה אף שבתוך כך היה טמא באופן שלא היה חייב קרבן על כניסתו למקדש אפ"ה חשובה ידיעה בתחלה כיון שאם יודע מספק ג"כ הוי ידיעה.

ולרבוותא בתוס' דפירשו הך דשני שבילין בספק טומאה ברה"ר הרי מכל מקום חשיב ידיעה בתחילה לר"י א"כ כאן ידיעה דטומאה הראשונה דלענין טומאה לכל דבר מימשך הטומאה הוי שפיר ידיעה בתחלה. וכ"ז ברור בס"ד בכוונת הירושלמי:

ויש להתבונן דכפי הנראה משטחיות דברי הירושלמי דבעי דנטמא ונעשה לו הדבר ספק מהו שיהיה אצלו כהעלם דבר ורוצה למיפשט מהא דארשב"ל דידיעת ספק קובעתו לחטאת א"כ כאן הוי ידיעה ולא קרינא בה ונעלם ודחי דשאני תמן דאשמו קובעו וכא מה אית לך, פירוש דאינו חייב קרבן אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו הואיל וליתנהו בקבועה יעו"ש. ויש לפקפק לשיטת התוס' גיטין (דף כ"ח) ד"ה אבל דפליגי על רבינו וסברי דכל שמביא בעניות חטאת העוף מביא בספיקו חטאת העוף על הספק, וא"כ כאן תהא הידיעה חשובה משום דמחוייב להביא חטאת העוף על הספק, וע"כ כרבינו דלבד מחו"כ אינו מביא חטאת העוף על הספק, ויש לדחות קצת דשאני אשם תלוי דנודע לו אחר זריקה יאכל הבשר אע"ג שנודע לו שאינו חייב שאכל שומן אבל חטאת העוף על הספק אם נודע לו אחר זריקה שלא מחוייב הוא אז אינו קרבן והוא כדין חולין בעזרה כמבואר סוף כריתות יעו"ש ודוק היטב בכ"ז:

הלכה ו

מי שהיו לפניו שני שבילין כו'.

הנה בתוספות כתבו ז"ל אי ברה"י איירי בחד נמי חייב דספק טומאה ברה"י טמא אבל הכא איירי ברה"ר ואוקמינן בחזקת טהרה. וצריך מובן איך יתחייב קרבן בהזה ושנה וטבל בנתיים והלך אח"ז בשביל שני אילו בעי קמן בב"ד אם מותר לבוא במקדש הלא אמרו לו דמותר לבוא [רק דלכתחילה א"ל זיל טבול יעוין עו"ג (דף ל"ז) ותוס' עירובין (דף ל"ה)] ושוב כי יכנס יתחייב קרבן. ועוד דהא אם השביל השני טמא הלא החיוב על מה שהלך בשביל השני ולאו שב מידיעתו הוי דאילו הוי ידע נמי אזיל, וע"ז יש לאמר דהואיל אילו אתידע ליה בברור שהטומאה בשביל שני לא אזיל הו"ל שב מידיעתו וכיו"ב אמרו ריש הוריות כיון דאילו מתידע כו' ואיהו נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינא ביה ויש לדחות ואכמ"ל. ומסתברא יותר דמיירי ברה"י ואפילו הכי בחד אינו חייב קרבן דמצאנו בירושלמי נזיר פ"ח ובפסחים פליגי אמוראי ר"ה וריו"ח אם הנזיר מגלח על ספק טומאה ברה"י והיינו דאף דאנן גמירי דספק טומאה ברה"י טמא אין זה דהתורה אמרה דדנין שבודאי נטמא, ז"א רק דהתורה גזרה טומאת ודאי אבל המציאות לא יוכחש שבאפשרי שלא נטמא, ואם כן הדבר שלא נטמא רק טומאתו מההלכה דשדי עליו טומאה ודאית טומאה הוי אבל טומאת מת לא קרינא ולא עדיף הך טומאה מאילו

נטמא נזיר ברביעית דם שטמא מן התורה ואפ"ה אינו מגלח דלא מת עליו מת ובפרט נזיר דבטומאת התהום ג"כ טהור דכתיב עליו במחוורת לו א"כ על אופן האפשרי שלא נטמא אף דרחמנא טמאתו בכ"ז אין נזיר מגלח עליו, ותדע דדינא בגדר האפשרי ברה"י מסוטה גופיה דאם באו עדים שנטמא אין משקה אותה וכי נסתרה ברה"י מהני השקאה להתירה לבעלה [ולמ"ד כשיש עדים במדה"י המים בודקין תלינן שמא זכות תלה לה ולגבי סתירה לא תלינן ודוק]. ובזה מיושב מה שנתקשו התוס' בהך דמשני ריש פרק שני נזירין באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכן דא"כ אמאי מתנין יביאו שתי הקרבנות, ועיין בכ"ז בחדושי למס' נזיר. וזה כלל גדול בתוספתא דאהלות ועל ביאת מקדש שנויה במשנה נזיר (דף נ"ו) כל שאין הנזיר מגלח עליו אינו מוזהר על טומו"ק, וראב"ד בהשגות ביאר טעמו, וא"כ א"ש ברה"י ולגבי הבאת הקרבן הוה רק בגדר ספק השקול אם נטמא במת או לא ולכך כי הזה ושנה וטבל והלך בשני שפיר חייב קרבן ודוק:

והנה בירושלמי אמר על קושיא דגמרא מר"ל על ר"ל דהכא גבי חטאות אמר ספק ידיעה מחלקת שאני תמן שאשמו קובעו, פירוש כיון דלענין חיוב קרבן אשם הוה ידיעה ומחלקת שוב לחטאות כיון דחייב אשם תלוי לא כן הכא דספק ידיעתו לא מהני מידי ומודה רשב"ל בכהן משיח שאינו מביא אשם תלוי דאינו מחלק לחטאות הך ספק ידיעה, אבל הגמרא דילן לא סברה כן מטעמא דהכא הוה ג"כ ידיעה טומאה ודאית לשרוף תרומה ולהתחייב מיתה וכיו"ב וחשובה ידיעה לכמה מילי, ואם תאמר דהואיל דחשובה ידיעה לענין אשם חשיבא ג"כ לגבי הא א"כ הכא כש"כ דחשובה ידיעה שנטמא וודאית לכמה מילי כש"כ דחשובה ידיעה להתחייב עליו אח"כ קרבן, לא כן ר"ש לטעמיה דסבר בנדה (דף ב') דטומאת של רה"י אינו מתורת ודאי רק מספקא ליה וכמוש"כ רש"י שם (דף ג') ד"ה מאי רגלים לדבר וש"מ דקסבר ר"ש בשאר ספק טומאה ברה"י דעלמא נמי תולין דהא אין רגלים לדבר וא"כ א"ש טובא דתמן מחלקת שפיר דהא מביא אשם וחשובה ידיעה לא כן הכא דלא חשובה ידיעה לכל מילי רק ידיעת ספק דגם בתרומה תולין וזה דרך נכון ודוק:

ולפי מה שהבאתי בשם הירושלמי דטעמו דחשיב ידיעה לחלק לחטאות הוא דאשמו קובעו צ"ב הא דמקשה רבא תמן מצירוף המעילה לזמן מרובה אף דגם לרע"ק דסבר דאיכא במעילה אשם תלוי [ואיהו הוא דאמר הך דצירף את המעילה לזמן מרובה במשנה שם] בכ"ז הכא לגבי ח"ש לא שייך חיובא דאשם תלוי שיתחייב עד דיחלק לאשמות ודאין וצ"ב ואכמ"ל. ודע עוד דלפי הירושלמי דמטעם דאשמו קובעו לכן מחלק גם לחטאות א"ש קושיית הגמרא ליתני חטאת באשם ודוק:

הלכה ט

אם היה המזיד מן הכהנים.

נ"ב עיין מש"כ בהלכות עבודת יוהכ"פ בזה:

פרק יב

הלכה א

וכל שבט ושבט קרוי קהל.

ובלח"מ קשה דבפ"ק כו':

נ"ב נעלם ממנו דברי רש"י ד"ה י"א שבטים לא יעו"ש דנמצא ההוכחה מהך קרא דמייתי רבינו:

הלכה ב

שנאמר ונודעה החטאת כו'.

נ"ב פירוש דבלא הודע כתיב נפש ולא הציבור:

פרק יג

הלכה ד

הורו ב"ד בחלב מן החלבים כו' ואכלו מיעוט הקהל כו' שעו"ג פלונית כו' ועבד אותה עו"ג מיעוט כו' הרי אלו מצטרפין כו'.

אין המובן מדברי רבינו דמצטרפין להביא קרבן צבור דא"כ היה לו לבאר איזה קרבנות יביאו אם פר חטאת או שעיר חטאת ופר לעולה דעו"ג חלוקה בקרבנותיה כו', ובאמת היכי דחלוקין בקרבנותיהן אינן מצטרפין להתחייב בפר דאיזה קרבן יביאו, רק הבעיא הוא לחכמים דסברי יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אע"ג דהוא תולה בב"ד כיון שלא עשו רוב הקהל הוא חייב כשבה או שעירה כדין יחיד אך דא חזינן דאם ידעו ב"ד שטעו והביאו צבור כפרתן ועשה יחיד שהלך בדרך כפי מה שהורו ב"ד פטור מקרבן דסלקא כפרתו עם הצבור כאחד אף שהביאו קודם שחטא דכיון דרוב קהל עשו כהב"ד הוי עושה ברשות ועיין לקמן סוף פי"ד בדברי רבינו ובהשגות רק היכי דאין ראוין להוראה או שלא עשה מפני הוראתם או שלא עשו רבים כפי הוראתם רק מיעוט בזה חייבין כל יחיד קרבן בפני עצמו. ולכן בעי הגמרא כיון דמיעוט עשו בהוראת חלב ומיעוט עשו בהוראת עו"ג מי מיחשבא כעשו רבים יחד רק דאינן מביאין קרבן צבור מפני דלא ידעינן איזו קרבן מביא וכמו דאמר בירושלמי בהורו בחלב ונתוודע להם שטעו אבל לא ידעו

במה אם בחלב או בעו"ג דכיון דלא ידעי איזה קרבן מביא פטורים לגמרי יעוין ירושלמי סוף פ"ק, וכן לר"ש בנשיא שחטא עד שלא נתמנה ונודע לו משנתמנה דאזיל אף בתר ידיעה כיון דחלוקין בקרבנותיהם פטור לגמרי יעוין תוס' פרק נערה (דף מ"ה), אבל מכל מקום מיקרו עשו רוב קהל ע"י ב"ד ראוין להוראה שטעו ועשו כל יחיד ברשות ופטור מקרבנות יחידים [ומה שצבור אינן מביאין קרבן צבור משום דא"א הוי כמקרה שנתהווה אחר זה] או דילמא לא מצטרפין והוי הוראות חלוקים ומיקרי מיעוט קהל שעשו בהוראת ב"ד וחייבין כל אחד ואחד כשבה או שעירה. כן פירש רבינו הגמרא ולכן נקיט דמצטרפין וכל יחיד פטור אבל הציבור גם כן לא מביאין וברור:

ונראה שגם הראב"ד פירש כן רק השגתו קאי על ההלכה הסמוכה אבל אם מת ב"ד שהורה תחלה כו' אפילו הורו ב' בתי הדיינים בדבר אחד כגון חלב וחלב כו' דסובר דיחידים העושים חייב כל אחד כשבה או שעירה ע"ז כתב בעיא ולא איפשטא היא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו פירוש לא ב"ד מייתו לר"מ דסבר ב"ד מביאין ולא צבור מייתו למ"ד צבור מביאין וכדברי הגמרא שם, וז"ב למסתכל בלשון הראב"ד והג"מ וכוונתו דכן פטורים מקרבנות יחיד דאיך יביאו על הספק חטאת דאינו בא נדבה ודלא כמשמע מלשון רבינו דחייבים בקרבן יחיד:

והנה בירושלמי אמר הורייה בהורייה מהו שיצטרפו היך עבידא הורו ב"ד חלב כוליא של ימין מותר ושל שמאל כו' אסור חזרו והחליפו אכלו רוב בראשונה ורוב בשניה אין תימר מצטרפין חייבין אחת ואין תימר אין מצטרפין חייבים שתים וזהו כמו בגמרא דילן ולפי מה דאיפשוט בגמרא דילן דמצטרפין חייבין אחת אע"ג דהוי עבירה אחת בשתי הוריות ופשוט. ואחר זה צ"ל שתי עבירות בהורייה אחת שעשו על פי הוראה אחת שתי גופי עבירות כגון שטעו ב"ד והורו שמותר לשחוט בלשכות הפתוחות לקודש וכיון שמותר לשוחטן מותר לאכלן אחרי זה ונמצא דעברו על שני גופי כריתות בהוראה אחת מהו שיצטרפו, ע"ד דר' מאיר דסבר דב"ד מביאין לחוד פר חייבין אחת וע"ד דר' שמעון דסבר דצבור מביאין פרים וב"ד מייתו על עצמם פר חייבים שתים ולכן נקט ר"ש ולא ר' יהודה דקמ"ל דלר"ש גם ב"ד מביאים שני פרים פר על שחיטת חוץ ופר על אכילת קדשים בחוץ דאע"ג דהן לא עשו רק שהורו והוי רק הוראה אחת מ"מ חייבים על שגרמו לצבור שיתחייבו והציבור מחוייבים הן על כל עבירה בפני עצמה לכן חייבים ב"ד שתים לפי שהן גרמו לצבור שיעשו שני עבירות וכמו דתניא בכריתות (דף ט"ו) הואיל והוא גרם להן. ובירושלמי סנהדרין פרק ד' מיתות ה"ז שכב שני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים יעו"ש, אכלו מיעוט בראשונה ומיעוט בשניה ע"ד דר"מ דב"ד

מייתו חייבין דהא הוי הוראה אחת ע"ד דר"ש גם הב"ד פטורים כיון שאין הצבור מביאים שהן עשו שתי עבירות לכן גם הב"ד פטורים כיון שלא גרמו לצבור להתחייב. אמנם על אכילת קדשים בחוץ ליכא כרת רק מלקות וצריך להגיה והעלו בחוץ וכמו שהורו בבנין שילה שהבמות מותרין [דיש פלוגתא בזה] והוי שתי עבירות בהוראה אחת שוחט בחוץ ומעלה בחוץ או שהוא על ענין אחד שאינו מטמא כמו על רביעית דם וכיו"ב ואכלו רוב קודש בטומאה ושחטו קדשים בעזרה באותה טומאה דנמצא דהוי שני גופי עבירות טמא שנכנס למקדש, אך ע"ז אין חייבין בחטאת קבועה ואין ב"ד חייבין ומסתברא דצ"ל שחטו רוב והעלו רוב דזה שני עבירות שב"ד חייבין עליהן קרבן ובהוראה אחת, וזה ביאור הירושלמי האמיתי. ולפ"ז א"ש מה דאמר בהלכה ג' ולא נמצאת עוקר כל שם שחיטה פירוש שחיטת חוץ שמואל בר אבא אמר בשאמרו אמה מותרת כו' שאמה אצל פתח העזרה מותר לשחוט שזה אינו בכלל ואל פתח אוהמ"ע לא יביאנו שיכול לפשוט ידו מהעזרה, ולכן אמר בסוף ההלכה הרי עקרת שם כל אותו האמה ששם התירו לשחוט ותימר אין כאן עקירת גוף כו' ודוק. אולם הבבלי חולק דאפילו שתי הוראות אין מתחלקין בעבירות חלוקות כיון דקרבנן שוה ואכמ"ל יותר:

אין אלו מצטרפין לאלו אפילו הורו ב' בתי הדינים בדבר אחד כו'.

נ"ב כצ"ל, והוא הלכה אחת וציון הלכה ה' שבנתים ט"ס:

פרק יד

הלכה ג

וכן [אם] התירו ב"ד אשת איש להנשא כו' אין זו הוראה אלא טעות כו'.

שיגרא דלישנא נקיט כפי המוזכר בגמרא שם אבל לשיטת רבינו דפסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב לא משכחת לה ואף אם הוי הוראה חייבים חטאת כדאמר בתלמודין שם רק דתני ליה רבינו דנפק"מ לענין כהן משיח שהורה על אשת איש שמותרת להנשא והוא בעצמו קדשה ואחרי זה נתמנה לכה"ג ואח"ז נשאה כשהיה כה"ג שאין זה הוראה רק שגגת מעשה ופטור לגמרי כמוש"פ רבינו לקמן ופשוט:

הלכה ד

ב"ד שהורו בשגגה.

נ"ב (דף ה' ע"א) עיי"ש:

פרק טו

הלכה ג

בין בע"ז בין בשאר מצות כו'.

נ"ב כרבנן (בדף ז'). והנה בירושלמי פ"ב ה"ד רבי אומר מה עליה שנאמר להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת כו' ולמה לא דריש רבי מעיני מעיני אר"ז כו', פירוש דרבי סבר בע"ז משיח בשגגת מעשה אר"י אין ידרוש כו' אף כאן מיתת ב"ד דבע"ז חייבין על זדונה מיתת ב"ד, ולית סופיה דרבי למידרש מעיני מעיני כו' מנן ליה היחיד והנשיא והמשיח שאינן חייבין רק על דבר שיש בזדונה כרת ולא מעיני מעיני אר"ח דלא כן מנן ליה עד שיורו לבטל מקצת כו' דלא כן מנ"ל הוריית ב"ד גדול כו' אמר ר' חנינא קומי ר' מנא ולית סיפא דרבי מידרש מעיני מעיני [וא"כ גז"ש דעליה למה לי] א"ל מה את בעית מרבי דרבי כדעתיה דר' אמר משיח בשגגת מעשה הוא ואין כתוב (זדון שגגה) ליחיד אלא בב"ד בלבד. וט"ס נפל וצ"ל ואין כתוב [גזירה שוה] ליחיד אלא בב"ד בלבד דסבר דמגז"ש דמעיני מעיני לא ילפינן רק בב"ד ששם כתוב מעיני ותו לא מצית למילף מזה דדבר שחייבין עליה כרת כיון דעו"ז אית בה מיתה ולא מצית לתרץ כמו שתירץ לעיל (ובירושלמי כאן נשמט ועיקרו ביבמות) ריב"ח מקום שיצאת ע"ז ללמד על מחוייבין כרת לא יצא עמם אלא כרת בלבד אבל מיתה ממקום אחר באת וא"כ בציבור לא כתיבא תמן כרת ואיך נילוף בגז"ש לזדונו כרת וכמו דסבר דמשיח בשגגת מעשה דעליה לא קאי גז"ש דמעיני מעיני וזה ברור בס"ד:

הלכה ד

הורה הכהן המשיח עם ב"ד כו'.

ירושלמי פ"א ה"ז ר"י ב"ר בון אמר שאילתא דכהן משיח מן הדא הוריית ב"ד גדול הוריית ב"ד קטן. הפירוש פשוט מאוד, דבהלכה ב' אמר על משנתינו דהורה כהן משיח בפ"ע ועשה בפ"ע מתכפר לו בפ"ע הורה עם הצבור ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור הורו ב"ד והורה אחריהן והחליף פשיטא נעשית אצלו כעקירת הגוף. פירוש דהורו ב"ד לקיים מקצת ולבטל מקצת והורה אחריהן והחליף ואמר שמה שב"ד קיימו מקצת אותו המקצת הוא בטל ומה שב"ד בטלו קיים, פשיטא נעשה אצלו כעקירת כל הגוף שמה שב"ד מתירין נחשב כהיתר גם אצלו וכגון שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים (ועיין הלכה א') וכיון שנשאו ונתנו והתירו זה אזיל אחריהן והוי כעקירת כל הגוף אצלו כן נ"ל. אלא הורה הוא תחלה והורו ב"ד אחריו והחליפו אפילו כן נעשה

אצלו כעקירת כל הגוף כו', ודא מבעי שאם הורה הוא תחלה וב"ד הורו אחריו להיפך אם נחשב הוראתו עכשיו בתר דהורו ב"ד כעקירת כל הגוף ומיפטר פטור אם עשה עפ"י הוראתו עיי"ש. הורו ב"ד והורה אחריהן פשיטא אכל בהוראת ב"ד פטור אכל משחזרו בהן ב"ד חייב, פירוש אם הורה עם ב"ד כאחד רק חטאו שעשה הוא בפני עצמו שכבר חזרו בהן ב"ד דבכה"ג ביחיד חייב כשבה ושעירה גבי משיח מי חייב עיי"ש דמייתי דיוקי דמשנה רישא וסיפא סתרי אהדדי הילכך ליכא למשמע מיניה, לכן אמר דכן לר"י דשבט שעשה ע"פ הוריית ב"ד של אותו שבט מביאין פר העלם דבר א"כ נמי איכא למישאל הנך שאלות שהב"ד קטן של שבט הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואחרי זה הורו ב"ד הגדול והחליפו מה שקיימו בטלו ומה שביטלו קיימו מי נחשב לאותו שבט לעקירת כל הגוף שעל חד מקצת בטלו ועל אותו מקצת בטלו הב"ד הגדול ונשאו ונתנו הב"ד הגדול והתירו ותו פטורין אותו ב"ד אם עשה השבט שלהן על פיהן באותו מקצת שביטלו. וכן יש לשאול אם הורו ב"ד והורו ב"ד הגדול ג"כ כמוהם וחזרו ב"ד הגדול ואותו ב"ד של שבט עדיין לא חזרו ואכל השבט עפ"י הוראתן מי חייבין אותו שבט פר, וזה שאמר ששאילתא דכהן משיח יש לשאול כאן בהוריית ב"ד גדול בהוריית ב"ד קטן, ויותר נראה להגיה דצ"ל שאילתא דכהן משיח כן הדא הוריית ב"ד גדול הוריית ב"ד קטן. כנ"ל ברור בס"ד פירוש הירושלמי:

הלכה ה

הורה עם ב"ד והוא בחלב כו' מביא פר לעצמו.

נ"ב אע"ג דבגמרא מבעי להו כיון דשוים בקרבנות מכל מקום לרבא דאמר אטו מקומות כו' כיון דקא מורי בתרי איסורי חטא בפני עצמו פשיטא ליה דאם האיסור הוא אחר מביא פר לעצמו ואזיל לטעמו בשגגת מעשה בהדיוט דאמר דמומר לאכול חלב ואכל דם לא הוי מומר לדם וכן קיי"ל כלישנא דמתני בשם רבא דחטאת חלב ששחטה על חטאת דם פסולה אלמא דבתרי איסורי תליא ואינן מצטרפין ואינו מתכפר עם הצבור והוי הוראה אחריתי ודוק:

בלח"מ. ונ"ל לתרץ וכו':

נ"ב תמוה מאוד יעו"ש:

הלכה ו

מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו.

נ"ב (דף ח') עיי"ש: